

MOLER IOANA CAMELIA

**METODE INTERDISCIPLINARE
ÎN ÎNVĂȚAREA TEXTULUI LITERAR LA
GRĂDINIȚĂ**

Arad

2020

CUPRINS

INTRODUCERE.....	3
CAP. I . COORDONATELE FUNDAMENTALE ALE PREDĂRII LITERATURII PENTRU COPII ÎN GRĂDINIȚĂ.....	8
1.1. Literatura pentru copii în gradiniță - definiție și concepte teoretice	8
1.2. Formativ și informativ în abordarea literaturii pentru copii.....	9
1.3. Lectura livrescă sau lectura electronică ?.....	12
CAP. II. PREDAREA TEXTULUI LITERAR LA GRĂDINIȚĂ.....	13
2.1. Strategii didactice folosite în scopul eficientizării predării textului literar.....	13
2.2. Integrarea creativă a textului literar în activități de tip interdisciplinar.....	23
CONCLUZII.....	44
BIBLIOGRAFIE.....	45

INTRODUCERE

Întărirea prin toate mijloacele a influenței formative și educative a învățământului devine cu atât mai mult o necesitate obiectivă, cu cât educația preșcolară este privită în perspectiva educației permanente. Astfel, copilul preșcolar învață, dar pentru el învățătura este joc, un joc în care el numără, în care ascultă povești, cântă sau recită, toate acestea fiind îmbinate armonios în desfășurarea actului educativ, care are un singur scop mai important-punerea bazelor formării personalității umane.

De ce povești? De ce lectură? Ar fi întrebarea firească de astăzi care stă deja pe buzele copilului aflat în perioada școlară...Mai că se pune problema că lectura este importantă, față de audio-vizual, film și Internet, când intervin în viața de zi cu zi o mulțime de factori ce nu pot fi controlați, dar imperativi și convergenți? Cotidianul ne oferă o aglomerare de probleme în toate planurile, social, politic, economic, cultural, un val-vârtej de informații furnizate omului de rând prin mijloace moderne de comunicare, de la TV la CD sau DVD și Internet, procesul instructiv-educativ din grădiniță este puternic influențat. Se pare că asistăm azi la apusul galaxiei Gutenberg, cu un ritm al declinului mai lent, dar sigur. Pentru câți oameni din zilele noastre mai constituie încă lectura, ca pentru Borges, o „formă a fericirii”? Tehnologia computerelor și a robotizării condamnă la pieire lectura, aceasta din urmă pierzându-și locul privilegiat în ierarhie.

Ținând cont de faptul că particularitățile psihice de vârstă ale preșcolarilor se dezvoltă în acțiune, se cere sprijin adultului în desprinderea mesajului basmelor *audiate*. Audiate și nu *vizionate*. Avem noi, oamenii societății moderne de azi tendința de a da lucrurilor simple, cum sunt poveștile, aspecte deosebite, care să atragă atenția, tendința de a transpune conținutul unei povești în imagini dinamice și cât mai atractive, apelând la tehnica miraculoasă a computerului. Simpla vizualizare a unui basm transpus în imagini de către preșcolari este echivalentul confortului de a viziona un film în locul lecturării unei cărți de către școlarii mici sau chiar de către noi, adulții. Ce facem, de fapt, când citim o carte și ce facem când vizionăm un film? Cititorul nu are acces direct la imagini, ci la cuvinte, deci la reprezentări mai mult sau mai puțin abstracte, pe care trebuie să le „traducă” sensibil, să și le închipuie, imagineze. Nici măcar un mare maestru al descrierii peisagiste, de talia lui Sadoveanu, nu poate rivaliza în bogăție de detalii, autenticitate, prospețime a coloritului cu un operator de film, fie el și mediocru. Aastă

diferență de „redare” e însă compensată la scriitor prin „sugestie”. Sadoveanu scrie: *Peste singurătăți a nins deodată o tonalitate sură, tristă și rece*. Cum poate obiectivul aparatului de luat vederi să evoce „singurătățile” peste care „ninge” o „tonalitate” în același timp „sură, tristă și rece.” Procedul scriitorului este deci de a folosi *raccourci-uri* simbolice și metafore delicate spre a-l solicita pe cititor să-și „fabrice” o reprezentare mentală „îmbogățită”, conținând atât ceea ce i se comunică nemijlocit, cât și ceea ce trebuie subînțeles (completând tabloul cu datele perceptive omise), cât și ceea ce poate fi asociat (convocând diverse conotații mai mult ori mai puțin personale). *Așadar, cititorul nu e doar un simplu aparat de înregistrare, ci un colaborator care tălmăcește „instrucțiunile” autorului, „construiește” în spiritul lor și contribuie cu un supliment de informații*”.¹

Imaginile filmice dispun de o saturație a detaliului, de o plenitudine senzuală net superioară așa-ziselor imagini formate cu ajutorul cuvintelor. De aceea, ele declanșează emoții cu mult mai puternice. Așa se explică faptul că spectatorii sunt în genere mai influențabili decât cititorii, că în momentul vizionării spiritul lor critic e adesea neutralizat sau, în tot cazul, simțitor redus. Totuși ideea că n-ar „gândi” e absurdă; în realitate, ca și în lectură, ei conlucrează tot timpul (deși, probabil, la un nivel mai redus de angajare): leagă episoadele, inferează din comportamente psihologii (căci filmul e, prin excelență „behaviorist”), induc valoarea simbolică a obiectelor și evenimentelor, iar în final (chiar dacă după un răstimp, de „distanțare”) deslușesc semnificația globală a operei cinematografice, sensul ei metaforic sau metafizic.

Pentru a nu se ajunge la această situație în care școlarul mic iubește mai mult televizorul decât lectura, salut educarea gustului pentru aceasta din urma încă de la o vârstă fragedă, perioada preșcolară. Odată cu dezvoltarea capacităților senzoriale și perceptive se conturează noi forme, printre care reprezentările memoriei și imaginației, care dau dimensiuni complexe ale trăirilor anticipative și fantastice. *Perceperea realității este încărcată emoțional și alimentează imaginația, comportamentele și strategiile mintale ce utilizează o simbolistică amplă ancorată situațional în realitatea înconjurătoare, imprimând perioadei preșcolare acea unicitate și minunățiile ce fac din ea vârsta de aur a copilăriei*.² Comunicarea verbală în copilărie își pune amprenta asupra dezvoltării psihice a omului, influențând ansamblul capacităților sale sociale, influențează precizia și estetica exprimării gândirii și chiar însușirile personalității. La preșcolar,

¹Paul Cornea, *Introducere în teoria literaturii*, Ed. Polirom, Iași, p.7.

²Jean Piaget, *Psihologia copilului*, Ed. Crișana, Oradea, 1967, p. 46.

limbajul joacă rolul unui „instrument activ și deosebit de complex al relațiilor copilului cu cei din jurul său, și, în același timp, un instrument de organizare a activității psihice. Important este că la această vârstă se întâlnesc diferențe individuale, dar și diferențe între sexe legate de bogăția și folosirea limbajului. Cu ajutorul limbajului preșcolarul își exprimă trăirile, sentimentele și gândurile. El descrie o imagine, formulează o propoziție, expune conținutul de idei al unei povești.

Fără a minimaliza cumva importanța altor mijloace moderne de informare și culturalizare, nimic nu poate înlocui cartea. Instruirea și cultura nu se poate face doar prin presă, ori radio, televiziune sau cinematografie și nici pe cale orală. În afara cărții nu poate fi concepută azi o cultură sistematică a individului și implicit a societății. Există numeroase funcții pe care cartea le îndeplinește în societatea noastră actuală. Între acestea, cea mai înaltă menire a cărții e cea *instructivă. Întregul proces de învățământ de la cel preșcolar la cel post-universitar se bazează în primul rând pe cartea-manual. Transmiterea sistematică și cât mai completă a cunoștințelor dobândite de omenire de-a lungul a numeroase milenii prin stăruitoare eforturi nu se face decât prin intermediul școlii, al cărților școlare.*³

Cum și când se formează gustul pentru lectură? Ce trebuie să facă familia pentru stimularea și dezvoltarea acestui gust? Să dea exemplu de dragoste pentru carte, pentru lectură. Într-o familie unde sunt prea puține cărți, unde lectura este considerată o corvoadă, rareori ne putem aștepta ca un copil să dovedească de timpuriu pasiune pentru lectură, pentru școală, pentru carte în general, iar în familiile în care una dintre preocupările principale, fie ele în timpul liber este studiul, lectura, transformarea fiecărui copil într-un mic cititor se poate face pe nesimțite.

Exemplul personal însă poate trece neobservat de către copii dacă lectura celor mari constituie o plăcere egoistă, dacă nu e însoțită și de stimularea interesului celorlalți membri ai familiei pentru carte. Trezirea interesului și apoi formarea deprinderii de lectură trebuie să înceapă cu *insuflarea respectului pentru carte. Cartea este un obiect deosebit de prețios, ea este expresia strădaniei și talentului oamenilor, expresia materializată a unei munci uriașe. În ea se regăsește autorul, editorul, tipograful, librarul, toți cei chemați să contribuie la crearea, la nașterea ei.*⁴

Este bine ca, începând chiar de la vârsta preșcolară când îi sunt puse în mână cărți fără

³ Eugenia Șincan, Gh. Alexandru, *Lecturi literare pentru ciclul primar: îndrumător metodic pentru învățători, părinți, elevi*, Vol. I, cl. I, Ed. Gh. Alexandru, Craiova, 1993, p.39.

⁴ Dumitru Trancă, *Biblioteca copiilor noștri*, E.D.P., București, 1969, p.7.

text sau cu text puțin pe care i-l citesc părinții, sau cărțile de colorat, să îi fie insuflat copilului respectul pentru carte, obișnuința de a o păstra. Deprinderii de a păstra cărțile, de a le respecta și îndrăgi îi sunt puse temeliile de la cea mai fragedă vârstă, dar ea se consolidează odată cu trecerea la școală, când copilul începe să pătrundă taina slovelor scrise și să își apropie singur conținutul cărților. Însă obișnuința de a citi nu se formează spontan. Familia trebuie s-o formeze cu grijă, răbdare, perseverență.

Așa cum bine se știe, o carte o dată citită stimulează la lectura alteia, o carte o dată păstrată atrage după sine dorința de a avea și alte cărți. Și astfel, pe nesimțite, copilul începe să își înglobeze o bibliotecă. Este de la sine înțeles că temeliile primei biblioteci a copiilor sunt puse de părinți. Lor le revine meritul și răspunderea. Nu încapă îndoială că această bibliotecă destinată preșcolarilor nu este propriu-zis o bibliotecă. Cartea acestei vârste este o carte specială în care textul lipsește sau este redus, redactat la nivelul posibilităților de înțelegere a copilului și se bazează, în cazul acesta, pe sprijinul nemijlocit al părinților care trebuie să îndeplinească și rolul de „cititori”. Prima formă de lectură pentru copii sunt *imaginile*, prezentate în pliante de carton cu desene colorate, reprezentând figuri de animale domestice, de oameni, locuința, câteva plante și flori, insecte dintre cele mai familiare. Lectura în acest caz constă în a ajuta pe copil să descifreze, să le recunoască și să le învețe numele. *O formă originală o reprezintă basmele decupate, care, prin plieri și replieri sau deschideri ale copertilor, transformă în relief personajele celor mai cunoscute basme: Capra cu trei iezi, Scufița roșie, Pungața cu doi bani etc. Un text foarte scurt permite părinților o povestire simplă a faptelor.*⁵

Cărțile de colorat, uneori simplă galerie de animale domestice sau de plante cunoscute, alteori scurte povestiri în imagini, permit copiilor să refacă după propria fantezie coloristică sau după modelele însoțitoare, suita de întâmplări.

Împărțirea literaturii pe grupe de vârstă nu trebuie înțeleasă rigid. Așa, de exemplu, colecția *Cele mai frumoase povești*, *Prima mea bibliotecă* pot fi folosite de preșcolari cu ajutorul părinților pentru lectura textului.

Vizitarea unei biblioteci mari, din localitățile urbane, împreună cu cadrele didactice sau cu părinții, chiar de la vârsta preșcolară, explicațiile primite de la bibliotecarii secției „Ludotecă” efectuarea câtorva lecturi după imagini, ajută, la modul cel mai concret și direct, la familiarizarea copilului cu viitorul climat de lectură și studiu din biblioteca publică. Când va reveni singur, va

⁵ Radu Stanca, *Problema cititului la preșcolari*, E.D.P., București, 2001, p.76.

găsi o ambianță primitoare, din care nu va mai dori să evadeze niciodată, căci această lume mirifică a cărții captivează toate spiritele.

Așadar, cum este bine să plămădim de la început sufletul copiilor prin intermediul lecturilor? Nu este o contradicție între lumea acestor basme și lumea înconjurătoare cu care copiii se află în contact prin intermediul radioului, televiziunii, calculatorului?

*Societatea noastră are nevoie de spirite realiste, pozitive, înclinate să descopere adevăruri științifice pe baza analizei, verificării și controlului, nu de spirite înclinate spre reverie.*⁶

Prin această literatură, se creează copiilor noștri o lume mititică în care își pot face loc cu ușurință și alte forțe misterioase, atotputernice, de natură „divină”, care intervin salutar în diferite împrejurări pentru a restabili binele și adevărul.

⁶Anca Sârghie, *Lectura și studiul: introducere în psihopedagogia lecturii*, E.D.P., București, 1983, p.54.

CAP. I . COORDONATELE FUNDAMENTALE ALE PREDĂRII LITERATURII PENTRU COPII ÎN GRĂDINIȚĂ

1.1. Literatura pentru copii în grădiniță - definiție și concepte teoretice

Literatura pentru copii este o componentă a literaturii naționale, incluzând totalitatea creațiilor care, prin profunzimea mesajului, gradul de accesibilitate și nivelul realizării artistice se dovedesc capabile să intre într-o relație afectivă cu cititorii lor. Receptată în propriul ei cod, literatura destinată copiilor îmbracă diferite forme specifice impuse de gradul dezvoltării psihice (gândire, limbaj, imaginație, emoții și sentimente estetice sau morale) , sferă de interese, trebuințe și preocupări, posibilități de identificare și înțelegere a mesajului artistic.

Literatura pentru copii investighează universul propriu de cunoaștere al copilului, năzuințele, aspirațiile lui cele mai înalte, relevă eroismul oamenilor din totdeauna, printr-o ingenioasă transfigurare artistică..

Copiii citesc cu pasiune nu numai creațiile literare dedicate lor, ci și altele care, prin valoarea lor artistică și frumusețea limbii interesează în același timp și pe adulți. Astfel, *Călătoriile lui Gulliver* de Jonathan Swift, *Robinson Crusoe* de Daniel Defoe, *Don Quijote* de Miguel de Cervantes Saavedra sau *Somnoroase păsărele*, *Revedere* de Mihai Eminescu sunt doar câteva exemple reprezentative. Marea varietate a creațiilor artistice aparținând unor genuri și specii literare diferite, care se integrează în sfera literaturii pentru copii, evidențiază receptivitatea copiilor față de frumos, cu condiția ca acesta să fie accesibil. Datorită dificultății în definirea literaturii pentru copii, este de asemenea dificil de urmărit istoria literaturii pentru copii până în punctul precis de început. În 1658 Jan Ámos Komensky a publicat prima carte informațională cu ilustrații *Orbis Pictus* ; se consideră că aceasta este prima carte cu ilustrații publicată special pentru copii. Publicarea cărții lui John Newbery în 1744 intitulată *A Little Pretty Pocket-Book*, care se vindea cu o minge pentru băieți sau o perniță de ace pentru fete, este considerată a fi un punct de reper pentru începutul cititului din plăcere mai ales pentru copii. Precedent lui Newbery, literatura pentru copii era destinată pentru informarea celor tineri, deși exista o vastă tradiție de transmitere a poveștilor pentru copii și adulți prin viu grai și multe povestiri au fost considerate mai apoi inadecvate pentru copii, cum ar fi povestirile lui Charles Perrault, care puteau fi considerate prea familiare. În plus, o parte din literatură care nu se adresa

cititorilor copii era dată copiilor de către adulți. Printre cele mai timpurii exemple în limba engleză a acestor ficțiuni pentru adulți se numără poveștile lui Robin Hood.

Literatura pentru copii, privită ca o varietate de genuri și specii literare, însumând operele literare ale poezilor și prozatorilor naționali și universali, dispune de un nesecat izvor de exemple pe care le putem oferi copiilor în întreaga activitate din grădiniță, cu pondere mai mare în activitatea de limbă și comunicare, în dorința de a-i face mai buni, mai dreپți, mai comunicativi.

Fiind presărată cu o gamă variată de proverbe și zicători, literatura pentru copii contribuie activ la biciuirea trăsăturilor negative de voință și caracter: încăpățănarea, lenea, lăcomia, ipocrizia, minciuna, necinstea.

1.2. Formativ și informativ în abordarea literaturii pentru copii

Fiind presărată cu o gamă variată de proverbe și zicători, literatura pentru copii contribuie activ la biciuirea trăsăturilor negative de voință și caracter: încăpățănarea, lenea, lăcomia, ipocrizia, minciuna, necinstea.

Pentru realizarea unei bune valorificări a potențialului formativ al activităților desfășurate în grădiniță, consider deosebit de importantă o înțelegere deplină, aprofundată și cuprinzătoare a obiectivelor specifice pentru sistemul activităților realizate în acest cadru și al locului pe care-l ocupă acestea în sistemul unitar de educație din învățământul preșcolar.

În această concepție, învățământul preșcolar a dobândit un conținut instructiv-educativ care se desfășoară după o curriculă minuțioasă și care urmărește realizarea unor obiective precise privind pregătirea copilului pentru integrarea ușoară și rapidă în viitoarea activitatea școlară.

În grădiniță, prima treaptă de învățământ, lectura formativă, merge mână în mână cu cea informativă. Dacă latura informativă se referă la nivelul de cunoștințe acumulat, latura formativă implică rolul de moderator, de formator pe care îl are procesul de învățământ desfășurat în grădiniță.

A forma un om înseamnă a-i dezvolta personalitatea în toată complexitatea ei, în domeniile fizic, moral, estetic și intelectual. Se greșește uneori accentuându-se latura informativă în detrimentul celei formative, ignorându-se faptul că întreaga educație morală la vârsta preșcolară are nevoie de alimentarea cu înțelegere afectivă.

Pedagogia modernă inversează însă rolurile celor două aspecte ale procesului de învățământ. În loc de informativ-formativ se spune formativ-informativ. De aici și titlul unei

lucrări valoroase care aparține pedagogului Robert Dottrens și colaboratorilor săi *A educa și a instrui* apărută la noi în 1970, la Editura Didactică și Pedagogică.

Considerând educația ca o *acțiune pe care o exercităm asupra noastră și asupra semnilor noastre*, autorul apreciază că *pe primul loc trebuie să stea educația, nu instrucția; formarea trăsăturilor pozitive de caracter trebuie să preceadă însușirea unor noțiuni*.⁷ Se consideră astfel că un copil format, dezvoltat psihic și moral-comportamental se descurcă mult mai bine, prin contribuția personală, activă și selectivă în alegerea conținutului informațional de care are nevoie.

Literatura constituie unul din cele mai prețioase auxiliare ale educatoarei, care contribuie la formarea unor trăsături morale pozitive la copii. Prin varietatea ei tematică, ea pune copilul în contact cu medii sociale, obiceiuri românești, relații sociale, satisface setea de cunoaștere și contribuie intens la dezvoltarea personalității lui. Copilul ia contact, astfel, cu opere literare în care întâlnește eroi care, în împrejurări grele au știut să dea dovadă de cinste, sinceritate, optimism, încredere în puterile proprii, constituind pentru copii modele demne de urmat.

Nenumărate exemple de oameni cinstiți, harnici, optimiști și modești cuprinde literatura noastră. Ea ne înfățișează în toată măreția eroului o bogată galerie de tipuri complexe, de oameni înzestrați cu cele mai alese trăsături, oameni care te îndeamnă să fii harnic ca ei, cinstit, sincer, curajos.⁸

Valoarea formativă a poveștilor constă tocmai în contribuția pe care o aduc la formarea unei atitudini de combatere a manifestărilor negative din comportamentul oamenilor: lenea, lăcomia, îngâmfare, sinceritate și laudăroșenie. Văzând că binele învinge răul, copilul are tot mai multă încredere în forțele proprii, devine optimist, crede în el și în ceilalți. Prin intermediul poveștilor, copiii trăiesc sentimentul de satisfacție alături de eroii preferați, plâng alături de ei, râd împreună cu aceștia. Personajele constituie pentru ei modele adevărate cu care doresc să semene. Lupta personajelor pozitive împotriva celor negative, chiar și când acestea par vremelnic înfrânte, îl face pe copil să capete convingerea că lupta dreaptă trebuie dusă până la capăt, chiar și în condiții grele. El va vedea treptat că nu frica călăuzește acțiunile oamenilor, ci încrederea în dreptate, în forțele proprii.

Charles Perault, vorbind despre rolul educativ al poveștilor și basmelor create pentru cei

⁷Robert Dottrens, *A educa și a instrui*, E.D.P., București, 1970, p.43.

⁸Alexandrina Bărbulescu, *Literatura pentru copii, mijloc de educare morală a preșcolarilor în Activități metodice în grădiniță*, Culegere metodică editată de „Revista de pedagogie”, București, 1980, p.108.

mici, arată cum normele morale simple de „bine” și de „rău” sunt însușite cu ușurință de copii prin exemplul oferit de basme și povești. *Oricât de simple și de ușoare ar părea aceste povestiri, ele nasc, fără îndoială, pentru copii dorința de a fi asemănători cu cei buni care ajung fericiți și în același timp se naște în sufletul lor teama față de nenorocirile ce li s-ar putea întâmpla dacă i-ar urma pe cei răi...Este de necrezut cu câtă sete privesc aceste inimi pure și încă necoapte morala ascunsă a basmului...îi vezi triști și disperați atâta vreme cât eroul sau eroina povestirii sunt în impas și îndură suferințe, apoi strigă de bucurie când vine întorsura fericită și personajele iubite sunt salvate.*⁹

Chiar și în lumea basmului copilul nu face confuzie între lumile fictive și reale ale imaginarului. Pentru copil ficțiunea, visarea au valoare de trăire, dar o trăire aievea cu realitatea.

În călătoriile provocate de imaginarul din basme și povești, copilul se simte fericit, participă afectiv și este alături de eroii pe care îi însoțește și la bine și la rău, imitându-i apoi în jocurile lor.

Lumea basmelor oferă copiilor o complexitate de personaje și teme față de care copilul își arată simpatia sau antipatia, de unde își recrutează modele etice, sau față de care își manifestă repulsia, dezacordul. Aici copilul se regăsește într-o lume în care virtuțile sunt răsplătite, iar ticăloșiile pedepsite. El trăiește imaginar acte asemenea eroilor săi preferați și simțindu-se viteaz, deși se știe mic și fricos, încearcă să devină mai curajos.

Valoarea instructiv-educativă a basmelor și poveștilor este deosebită. Ele aduc o prețioasă contribuție la dezvoltarea proceselor afective, la formarea trăsăturilor de voință și caracter-în general la formarea personalității copiilor. Să ne amintim aici de valoarea inestimabilă a creațiilor pentru copii, aparținând lui I.Creangă, M.Sadoveanu, P.Ispirescu, dar și de H.Ch.Andersen, de Frații Grimm, Ch. Perault. Să nu-i uităm însă pe M.Eminescu, V.Alecsandri, G.Coșbuc, O.Cazimir, La Fontaine ale căror poezii și fabule îi atrag prin muzicalitatea versurilor și prin mesajul său educativ pe copii încă din primii ani ai vieții.

Rezultă că receptarea fenomenului literar de către copiii de 3-6 ani, este nu numai posibilă, dar și indicată privind traiectoria afectiva pe care se înscrie. Reflecțiile mesajului etic ale literaturii asupra componentului infantil sunt benefice influențând conștiința morală.

Nouă, educatoarelor ne revine datoria morală de a-i apropia pe copii de carte, de a-i face să devină prietena lor de la cea mai fragedă vârstă, fie acasă, la grădiniță sau la bibliotecă, locuri

⁹ Ilie Stanciu, *Copilul și cartea*, E.D.P., București, 1958, pg. 43-44

în care se reunesc copii, bibliotecari, educatoare, părinți, în care se creează, cu ajutorul cărții, situații de învățare, căi alternative de cunoaștere.

1.3. Lectura livrescă sau lectura electronică?

Au apărut teorii moderne și noi de modele de educație, formule de stimulare a strategiilor cognitive, modele diverse și diversificate de muncă intelectuală, dar mai ales mijloace moderne de tip electronic care înlesnesc circulația informației și procesarea acesteia.

Textele înregistrate pe hârtie își pierd melancolic din autoritate. Utilizarea publică a microprocesoarelor, circulația informațiilor pe cablu și decodarea lor pe ecrane, inventarierea dischetelor și CD-ROM – urilor devin concurenți importanți pentru prestigiul cărților, deși librăriile și bibliotecile au rafturile destul de bogate în discuri electronice cuprinzând texte variate, inedite ori

reproduse. Referindu-ne la învățământul preșcolar, basmele copilăriei sunt acum transpuse într-un mod cât se poate de apetisant în desene animate, nefiind necesar un efort prea mare pentru a-i ține pe cei mici neclintii în fața televizorului sau al calculatorului, acest lucru fiind premergător în perioada școlară lecturii virtuale.

Scufița Roșie a lui Charles Perrault sau *Cenușăreasa* aceluiși autor, ori *Albă ca Zăpada* și *cei șapte pitici* a Fraților Grimm sau poate proza pentru copii a lui Hans Christian Andersen din care basmul *Degețica* sau *Mica sirenă*, *Fetița cu chibriturile* și multe altele, toate acestea se găsesc și în varianta ecranizată sub forma desenului animat, CD-ROM sau DVD, unele suferind chiar modificări de conținut. Cu acestea trebuie să lupte educatoarea, însă nu în scopul înlăturării lor, ci în scopul câștigării atenției copilului printr-o lectură tradițională a textului literar original, printr-o lectură deci textuală, toate aceste mijloace audio-video devenind doar adjuvanți ai procesului instructiv-educativ. Deocamdată, din punct de vedere didactic, textul tipărit a rămas principalul vector al învățării. Dar cât timp? Unii au pronosticat, așa cum am menționat în introducere, apusul galaxiei Gutenberg. Era informațională nu mai poate fi ignorată de către școală, așa că se impune o completare a pedagogiei învățării prin asimilarea în activitatea didactică a documentelor electronice. Simplul avertisment că documentul scris e amenințat să devină istorie sau să-și schimbe configurația îndeamnă la refecție.

CAP. II. PREDAREA TEXTULUI LITERAR LA GRĂDINIȚĂ

2.1. Strategii didactice folosite în scopul eficientizării predării textului literar

În contextul general al eforturilor de modernizare a învățământului, formele organizatorice sunt mult discutate, astfel încât perfecționarea lor și introducerea altora mai productive se află în centrul de preocupări, trezind astfel interesul pentru strategia instruirii, definită ca *ansamblu de forme, mijloace și principii de utilizare a acestora cu ajutorul cărora se vehiculează conținuturile în vederea atingerii obiectivelor*.¹⁰ Componentă a procesului educativ, strategia didactică are strânse legături cu celelalte componente: obiectivele, conținuturile, educatorul, copiii, evaluarea.

Obiectivele sunt punctele de reper în organizarea și realizarea conținutului, în selectarea informațiilor, priceperilor și deprinderilor vizate de obiective. La rândul său, *conținutul* reprezintă pentru educator elementul de strictă necesitate pentru formarea obiectivelor operaționale.

Conținutul programei este pentru educator un cadru ce îi determină activitatea cu preșcolarii și se impune a fi realizat (în linii generale).¹¹ Unul dintre obiectivele concrete ale reformei învățământului preșcolar este reevaluarea conținuturilor, a programelor școlare și compatibilizarea acestora cu programele moderne ale altor țări, convertindu-l într-un învățământ în esență creativ. Conținutul învățământului preșcolar este revizuit și va fi în continuare modernizat pentru a răspunde următoarelor cerințe: abordarea sistemică, unitară a conținutului pe grupe, pe ani de studiu, interdependență cu conținutul din clasele I-II sau deschiderea spre opționale. Putem îndeplini aceste cerințe numai în măsura în care deținem un sistem de cunoștințe, de forme și de metode de educație care să ne permită o intervenție eficientă, bazată pe afirmația nestingherită a personalității fiecărui individ în concordanță cu interesele generale ale societății. Suntem în măsură să combinăm armonios metodele de instruire, comunicare, explorare și acțiune, ușor și rapid în asemenea manieră încât să ajungem mai ușor la rezultatele

¹⁰ Ion T. Radu, *Teoria și practica în evaluarea eficienței învățământului*, E.D.P., București, 1981, p.39.

¹¹ Elisabeta Voiculescu, *Pedagogie preșcolară-Ediția a doua revizuită*, Ed. Aramis, 2003, p. 59.

scontate. Strategia didactică se alege în funcție de conținut, în timp ce conținutul este realizabil doar în condițiile unei strategii adecvate.

Educatorul (institutorul) alege din varietatea de conținuturi pe acelea care trezesc interesul preșcolarilor, pe cele mai adecvate situației educaționale.

Preșcolarul reprezintă punctul nodal al acțiunii educative, conținutul stabilindu-se în funcție de nevoile și capacitățile sale de asimilare. Pentru preșcolar, conținutul învățământului este drumul prin care se ajunge la cunoașterea lumii, a vieții, a propriei ființe.

În funcție de conținutul parcurs *se evaluează* rezultatele activității și progresul copiilor, în timp ce rezultatele evaluării reprezintă informații esențiale pentru stabilirea noilor conținuturi și alegerea unei strategii didactice eficiente de către cadrul didactic.

Prezentăm mai jos *componentele strategiei didactice* cu relațiile ce se stabilesc între ele în scopul sporirii eficienței activității noastre cu preșcolarii. Vom încerca să le definim, spre a le putea folosi concret.

Astfel, *metodologia didactică* constituie *ansamblul metodelor și procedeele utilizate în procesul de învățământ*.¹² Metodele sunt clasificate în două categorii:

- a) clasice: expunerea, conversația, explicația, demonstrația, exercițiul și
- b) moderne: algoritimizarea, învățarea prin descoperire, problematizarea, instruirea programată.

Metodele clasice sunt modernizate în măsura în care devin tot mai mult metode folosite și de copii în scopul activării acestora.

Mijloacele de învățământ cuprind *ansamblul materialelor utilizate în procesul de învățământ și care, prin valorificarea potențialului lor pedagogic, sprijină realizarea eficientă a obiectivelor educației*.¹³ Și ele pot fi clasificate, de asemenea în:

- a) clasice: planșe, modele, grafice etc. și
- b) moderne: diapozitive, diafilme, CD/DVD, radio/televiziunea.

Formele de desfășurare a activității didactice constau în modalitățile de organizare a acestora în grădiniță. Din punct de vedere al gradului de activizare a copiilor, distingem trei categorii de asemenea forme: frontale, pe grupe mici, individuale. Relația educatoare-copii a căpătat în zilele noastre un aspect nou. Ea a depășit stadiul în care educatoarea avea rolul de a

¹² Viorel Nicolescu, *Dicționar de pedagogie*, E.D.P., București, 1979, p. 290.

¹³ Viorel Nicolescu, *Ibidem*, p. 292.

informa copilul, acesta având sarcina de a recepționa și transpune în practică informațiile. În zilele noastre un rol important în cadrul relațiilor educatoare-copil îl are conexiunea inversă - feedback-ul- prin care, la rândul lui și copilul poate aduce o serie de informații în cadrul relației respective. Fără o informație inversă, educatoarea nu știe dacă preșcolarul a înțeles sau nu informația. Dar informația inversă o ajută pe educatoare să aibă o *percepție cât mai subtilă despre mersul învățării, provocat de informația lui pedagogică. Fără un asemenea control imediat, nu știm niciodată ce facem și încotro mergem.*¹⁴

Evaluarea este o componentă a actului pedagogic de instruire și educare a elevilor, cât și a oricărei strategii de organizare și conducere a învățământului în ansamblu. Ea implică trei aspecte: măsurarea, aprecierea și adoptarea deciziei. Se cunosc trei forme de evaluare : inițială, continuă și sumativă.

Pornind de la aceste considerente, se pot îmbina armonios metodele orale cu cele directe stimulând în acest mod copiii în desfășurarea activității într-un cadru adecvat. Vom exemplifica cu câteva metode clasice și moderne specifice activității cu preșcolarii ce se pot folosi în scopul predării textului literar în grădiniță, ținând cont în prealabil de respectarea particularităților de vârstă și individuale ale lor, având ca suport pentru grupa mică povestea *Capra cu trei iezi* de Ion Creangă, *Scufița Roșie* de Charles Perrault pentru grupa mijlocie, iar pentru grupa mare-pregătitoare pentru școală , *Fata babei și fata moșneagului* de Ion Creangă.

Povestirea este metoda didactică ce constă în prezentarea, prin narare, a unei succesiuni de episoade. Ea poate fi realizată la persoana întâi (povestire a unor întâmplări din viața interlocutorului), a doua (narare a unor întâmplări atribuite interlocutorului, eventual urmată de confirmarea/infirmarea acestora) sau a treia (cel mai frecvent, prin raportare la întâmplări fictive , reflectate de conținutul unor texte literare). Ca variantă a *expunerii*, povestirea se diferențiază de aceasta prin prezentarea unor informații într-o manieră impresionistă, așadar, prin reflectarea, într-o anumită măsură, a subiectivității povestitorului. Este metoda prin care copilul ia primul contact cu povestea ca specie a narațiunii. Ținând cont de faptul că ascultarea unei povești antrenează în mare măsură activitatea psihică a copilului, prin selecție se raportează la particularitățile lor de vârstă. Povestind copiilor, educatoarea trebuie să-i facă nu numai să audă ceea ce li se spune, ci și să vadă, să-și reprezinte personajele și acțiunile despre care se vorbește, deoarece în această situație el, copilul este creatorul propriilor imagini, povestitorul fiind cel ce

¹⁴ Ion T.Radu , *Sinteze de didactică modernă*, Culegere editată de „Revista de pedagogie”, București, 1980, p.7.

le sugerează verbal. Efortul copilului de a-și imagina și înțelege nu poate fi conceput în afara unei gimnastici imense a memoriei, a gândirii, a voinței și a limbajului. Tonul cald, potrivit cu importanța faptelor, schimbarea ritmului vorbirii sunt mijloace prin care se poate imprima povestirii mai multă expresivitate, intensificând starea emoțională a ascultătorilor. Trebuie să se sublinieze în povestirea educatoarei elementele figurative întâlnite în text: epitete, metafore, comparații, personificări, hiperbole etc. Iată câteva dintre ele: *Fata moșului era frumoasă și ascultătoare, bună la inimă în timp ce fata moșului era slută, leneșă și rea la inimă*, din *Fata babei și fata moșneagului* de Ion Creangă. Sau din povestea *Capra cu trei iezi*: *După ce-și potoli foamea, lupul se culcă din nou în pat și prinzându-l somnul, adormi și începu să sforăie de se cutremurau pereții*. Pe parcursul povestirii se folosesc secvențial și alte procedee și mijloace intuitive: desenul la tablă, pentru marcarea drumului Scufiței Roșii spre casa bunicii, de exemplu, siluete aflate în trusa cu povești, confecționate cu materiale textile și din natură pentru povestea *Fata babei și fata moșneagului*, precum și secvențe de diafilm la povestea *Capra cu trei iezi*. În exemplele prezentate s-a folosit metoda povestirii pentru a-i ajuta pe copii să înțeleagă mai ușor poveștile, ca genuri literare, să le rețină mesajul, folosind chiar această formă de desfășurare a activității povestirea cu ajutorul mijloacelor și materialelor adecvate fiecărei situații.

Explicația este o formă a expunerii în care predomină argumentarea rațională a elementelor descriptive. Este metoda didactică ce constă în prezentarea, de către cadrul didactic și/ sau de către copilul preșcolar, a elementelor asociate cauzalității unor fenomene, acțiuni, caracteristici etc. În cadrul activității această metodă se folosește, de obicei, în explicarea cuvintelor mai greu de înțeles din poveste, precum și în relatarea pe larg a unor acțiuni redată sumar în poveste. Exemple: *Iedul cel mare și cel mijlociu se dau prin băț de obraznici ce erau* sau *Fata babei se alinta ca cioara-n băț*. În cazul în care se folosesc la activitățile de povestire imagini sau alt suport intuitiv, se regurge la această metodă pentru a explica conținutul imaginii sau al materialului respectiv.

Conversația(dialogul) are la bază întrebarea și răspunsul. O atenție deosebită trebuie acordată de către educatoare calității întrebărilor, aspect care vizează atât planul conținutului, cât și pe cel al formei. Cu privire la conținut, trebuie să se facă diferența între: întrebări euristice vs. întrebări de verificare vs. conversație-joc/ întrebări de conținut vs. întrebări auxiliare (ajutătoare)/ întrebări generalizatoare vs. întrebări de detaliu etc. Referitor la forma întrebărilor, se impun întrebări cum ar fi cele care valorifică un vocabular adecvat vârstei, pronunțate corect, întrebări

cu un contur intonațional precis, model pentru copii, formulări simple, de tip propozițional, clare, concise. Valențe ale conversației catehetice pot fi valorificate în secvențele de fixare, sistematizare a anumitor conținuturi- de exemplu, în fixarea reperelor (acționale, din planul personajelor etc) care caracterizează un text literar, a asocierilor corecte substantiv-adjectiv acordat, a formelor personale pronominale etc. Însă cel mai frecvent conversația având valoare de procedeu în cadrul jocului didactic.

Demonstrația este metoda didactică ce presupune achiziționarea, respectiv fixarea anumitor cunoștințe prin prisma valorificării coordonatelor intuitive, senzoriale ale activității cu preșcolarii, în vederea facilitării trecerii de la acțiunea propriu-zisă (după model) la reprezentarea acesteia la nivel mintal. Prin raportare la anumite criterii precum materialele didactice valorificate în cadrul unei anumite modalități de realizare, literatura de specialitate prezintă diferite tipuri de demonstrație, cel mai adesea întâlnite în cadrul predării textelor literare fiind *demonstrația propriu-zisă* (recitarea model a unei poezii), *demonstrația figurativă* (prezentarea unei stări de spirit printr-o figură cu o anumită mimică-redarea expresiei feței iezilor la vederea lupului la ușă, expresia feței fetei babei atunci când refuză să ajute personajele întâlnite în drumul ei etc), și *demonstrația audio-vizuală*, realizată prin utilizarea unor mijloace tehnice audio-vizuale, cum ar fi recitarea model prin audierea înregistrării unui actor, „demonstrarea” unei dramatizări prin vizionarea unui fragment dintr-o piesă de teatru etc. Demonstrația implică o acțiune însoțită de verbalizarea acesteia, prin explicație, așadar o succesiune de etape care să optimizeze procesul:

a) *etapa demonstrativă (propriu-zisă)* constând în operația model-acțiune care poate implica inclusiv prezentarea într-o anumită manieră a unor informații, stilul povestirii unui episod, modul de prezentare a unui personaj etc.

b) *etapa repetitivă* realizată de către copil, eventual doar secvențial. Este cazul recitării-model a unei poezii ori a unor cuvinte din poveste cu semnificație pentru copii de către educatoare (*Trei iezi, cucuieți/ Ușa mamei descuieți..*). Se urmărește atât redarea exactă cuvintelor caprei, cât și intonația adecvată. În anumite condiții etapa repetitivă implică și cadrul didactic, atunci când consideră necesară întărirea acțiunii printr-un alt exemplu-model. Demonstrația este asociată în practica didactică explicației, conversației, algoritmizării, exercițiului, devenind, de asemenea, procedeu în cadrul unor metode ca: jocul didactic, povestirea, lectura explicativă, necesitatea ei atât ca metodă, cât și ca procedeu-fiind motivat de

caracterul intuitiv al gândirii preșcolarilor.

Fiind bazat pe realizarea în mod repetat și conștient a unor acțiuni, *exercițiul* poate fi utilizat ca metodă didactică în vederea asimilării, respectiv fixării anumitor conținuturi, dobândirii, respectiv dezvoltării anumitor deprinderi. Deprinderea de a reda oral o poveste sau basm, cursiv și corect din punct de vedere gramatical, cu o intonație potrivită se poate forma prin repovestire, realizată de către copii după modelul educatoarei. Aceasta este cea mai accesibilă formă de a folosi exercițiul ca metodă, în acest caz. Această formă de activitate dezvoltă capacitatea copiilor de a verbaliza și le îmbogățește vocabularul. Repovestind conținutul poveștii însușite anterior din expunerea educatoarei, ei exersează solicitându-și memoria pentru redarea firului logic al întâmplărilor, încadrarea cuvintelor noi, percepute anterior corect în context și chiar redarea întocmai a unor dialoguri sau fragmente semnificative ale poveștii așa cum le-a însușit din expunerea educatoarei. De exemplu, repovestirea bucatăii din *Fata babei și fata moșneagului* de Ion Creangă se poate realiza cu ajutorul unor mijloace de învățământ diversificate. Prima dată cu ajutorul imaginilor reprezentând secvențe semnificative din poveste; a doua oară prin recunoașterea poveștii pe banda magnetică și ultima oară, prin reproducerea coerentă a poveștii pe baza derulării cursive a imaginilor de pe diafilm. În acest mod, cuvintele și expresiile noi vor fi cu ușurință tipărite în memoria copiilor. La fel și dialogurile reprezentative. Valorificarea acestor priceperi și deprinderi se pot realiza ulterior în activitatea de dramatizare a poveștii *Fata babei și fata moșneagului* de Ion Creangă, modalitate care, la rândul ei, se constituie din nou ca un exercițiu în repetarea firului epic și în redarea întocmai a dialogurilor semnificative. Dramatizarea constituie un exercițiu eficient al modului de dialogare, deoarece preșcolarul care cu greu dialoghează în realitate, poate realiza o binevenită dedublare a sa atunci când se recunoște în altul, pătrunzând în tainele poveștii. Înainte de a putea înțelege că „eu” se află în contact cu alte „euri” copilul se manifestă multiplicat în fiecare personaj pe care-l simbolizează.

Problematizarea capătă o tentă creativă în momentul în care copiii sunt puși în situația de a crea un alt final poveștii prezentate. Copiii din grupa mare merg spre stadiul gândirii abstracte și reușesc cu mai multă ușurință să iasă din atmosfera poveștii și cu un plus de creativitate, sensibilitate și subiectivism să realizeze acest lucru. Un test eficient de valorificare a acestei metode se poate aplica la grupa mare, constând în crearea unui alt final poveștii *Fata babei și fata moșneagului* de Ion Creangă. Rezultatele de mai jos sunt concludente și sunt consemnate în

tabelul de mai jos:

Grupă de copii	Nr. de copii		Variante de final		
		Fata și baba rămân fără bogății și sunt respinse de cei pe care nu i-au ajutat	Fata și baba trag învățăminte din această întâmplare și se îndreaptă	După dispariția fetei și a babei rele să apară în poveste alt cuplu	Nu au adus note deosebite pentru final
Mare	17	9 copii	3 copii	2 copii	4 copii
		52,90%	17,60%	11,70%	23,50%

După cum se vede, peste 50% dintre preșcolari le lasă pe cele două personaje negative în viață, dar se supun celor din jur. Sub 20% ar dori ca fata și baba să triască, dar să se schimbe în bine; tot sub 20% doresc ca fata și baba, personaje negative, să fie înlocuite cu un cuplu pozitiv.

Ținând cont de vârsta copiilor nu ni se pare surprinzător că aproape un sfert dintre copii nu știu să găsească un final. Menționăm câteva dintre variante de final pe care le-am considerat mai deosebite: *fata și baba au ajuns bune și harnice și au trăit mai departe în pace și bună înțelegere cu moșul și fata lui*. Un alt final ar fi acela *ca moșneagul să trăiască fericit alături de fata sa iar în poveste să apară o altă babă bună cu o fată la fel de bună și să trăiască fericiți împreună*.

Menționăm că audierea poveștilor create de copii se poate desfășura individual pentru a nu-i influența și a le orienta imaginația spre o anumită direcție considerată ca necesară. Singura provocare spre dialog în toate situațiile este folosirea întrebărilor: *Cum ai dori să se termine povestea?* Copiii pot lua contact cu diferite variante de final ale poveștilor. De exemplu, *Scufița Roșie* cu cele două variante ale ei, de Charles Perrault și Frații Grimm. Frații Grimm sunt de părere ca sfârșitul poveștii să fie bun, iată de ce sunt preocupați să acorde eroilor circumstanțe atenuante, salvând fetița și bunica de pedeapsa inevitabilă prin gestul vânătorului. După Ch. Perrault, bunica și fetița sunt mâncate de lup și nu mai sunt salvate, autorul fiind de părere că preșcolarii trebuie să cunoască adevărul, că uneori faptele necugetate pot sfârși rău. Acest final conferă poveștii o mare forță moralizatoare, înfățișând cu pregnanță consecințele nefaste pe care le-ar putea avea naivitatea, limbuția, lipsa de vigilență.

Ca metodă didactică de stimulare a creativității, *brainstorming-ul* presupune plasarea copiilor în ipostaza de emițători de idei prin raportare la un element dat (element-pretext), fără a viza o etapă explicită de valorizare a acestora. În cadrul activităților de limbă și comunicare desfășurate în etapa preșcolarității, *brainstorming-ul* poate fi valorificat ca metodă didactică în contexte diferite. Spre exemplu, în cadrul unei activități de lectură după imagini-precedată de o secvență de *brainstorming*, pentru ca ulterior copiii să vadă în ce măsură regăsesc pe planșă exemplele date de ei, cum ar fi: Povestea *Scufița Roșie* asociată cu....., iar pe planșă copiii identifică/regăsesc ulterior...Un alt exemplu în care poate fi utilizată această metodă ar fi în etapa inițială a activității de creare de povești, pornindu-se de la un cuvânt-cheie, de la o imagine, de la un semn de punctuație, de la o stare de spirit, de la un personaj etc. *Brainstorming-ul* poate lua forme particulare în activitățile cu preșcolarii, „ideea” putând fi nu doar verbalizată, ci și asociată cu desene, jetoane, siluete, jucării, pasaje muzicale etc., încurajându-se astfel modalități diferite de exprimare a copiilor.

Desenul este o metodă didactică valorificată cu precădere în vederea stimulării creativității copiilor, respectiv nivelului verbal al comunicării. Ca formă alternativă de comunicare pentru copiii preșcolari, precum și ca metodă de reducere a stresului, desenul capătă astfel valori specifice în cadrul demersului instructiv-educativ reflectat de activitățile de limbă și comunicare (și de alte tipuri de activități derulate în grădiniță).Una dintre funcțiile pe care desenul o îndeplinește este cea intrumentală în condițiile valorificării desenului ca mijloc de exprimare. Spre exemplu, atunci când copiilor li se dă sarcina de a desena imaginea preferată din poezie, momentul principal din poveste, personajul principal din textul audiat etc. Se dă sarcina „Desenează momentul preferat din povestea *Fata babei și fata moșneagului* de Ion Creangă”. Mai poate îndeplini o funcție evaluativă, prin prisma faptului că activitatea în sine și produsul acesteia pot furniza informații despre copil (capacitatea de concentrare, gradul de atenție, preferința pentru anumite culori, pentru anumite tipuri de linii, de forme, maniera de reprezentarea a realului, raportul real-fantastic etc.)

Activitatea cu cartea este o metodă activă, directă. Copiii intuiesc cu ușurință imaginile dintr-o carte cu povești memorând în acest mod conținutul poveștii. Privind imaginea, o comentează, conturând astfel chiar trăsăturile caracteriale ale personajelor. Însăși ținerea corectă a cărții, răsfoirea ei filă cu filă de la început și până la sfârșit, cunoașterea sensului evolutiv al poveștii sunt importante pentru preșcolar. Despre rolul activității cu cartea în grădiniță și de

continutarea activității desfășurate în grădiniță la școală, ne dăm seama cu atât mai mult cu cât constatăm faptul că textul unor povești clasice este valorificat într-o altă formă în clasa I. Astfel, din primele lecții de citire, până n-au pătruns în tainele alfabetului, copiii întâlnesc secvențe, deosebit de sugestiv redade, din povestea *Capra cu trei iezi* de Ion Creangă. De data aceasta însă, li se vor aminti doar episoadele principale ale conținutului prin intuirea imaginilor și, pe baza cunoștințelor anterioare dobândite la grădiniță, referitoare la firul epic și caracterizarea personajelor, vor formula propoziții. Aceasta este forma cea mai accesibilă de introducere a micului școlar în sfera noțiunilor abstracte. În acest sens se pornește prin a solicita copiii să formuleze propoziții cu două cuvinte sugerate de imagini: „Iedul fuge.”, „Iedul doarme.”, apoi cu trei cuvinte: „Capra pregătește mâncarea.”, „Lupul flămând mănâncă.”

Metoda *algoritmizării* presupune actualizarea unui sistem de operații, în aceeași ordine, având aceleași caracteristici în planul gândirii, al acțiunii etc. în vederea transformării acestora în automatisme pentru copii; astfel, în situații similare, aceștia vor aplica același algoritm, resursa timp astfel valorificată ulterior în manieră economică. Anumite metode didactice folosite în mod constant în abordarea aceluiași tip de conținut (de exemplu, conținuturi de tipul: *Textul epic în versuri*, *Textul liric în versuri* etc) devin pentru copii scheme sau algoritmi de lucru, utilizabili în contexte pe care aceștia le percep ca similare, facilitând astfel realizarea demersului instructiv-educativ; metoda fonetică, analitico-sintetică, lectura explicativă, exercițiul complex, anumite jocuri didactice își subordonează, așadar, ca procedeu, algoritmizarea, după cum, din perspectivă inversă, algoritmizarea ca metodă își poate subsuma, ca procedeu, anumite tipuri de exerciții. Algoritmizarea este valorificată prin excelență ca metodă didactică în cadrul activităților de memorizare (realizate pe strofe/ secvențe logice, prin repetarea primei structuri, a primei structuri cumulată cu cea de-a doua etc., până la întregirea textului). Astfel, algoritmizarea poate fi valorificată în etapa preșcolarității în memorarea unui text în versuri, în raportarea la un text epic (cunoașterea titlului și a autorului, explicarea anumitor cuvinte și expresii, precizarea locului și a timpului acțiunii, a personajelor care apar la începutul acesteia, identificarea episoadelor acțiunii și prezentarea lor în succesiune logică), indicarea caracteristicilor personajelor și chiar încadrarea lor în tipologii prin prisma sistemelor de valori ale copiilor, receptarea sau discutarea mesajului textului și identificarea eventualelor similarități cu alte texte cunoscute de copii etc. De asemenea, algoritmizarea mai poate fi valorificată în cadrul activităților de povestire, repovestire, creare de povești etc. (cu fixarea reperelor compoziționale: introducere, cuprins, încheiere și a elementelor

componente ale acestora, explicate pe înțelesul copiilor de vârstă preșcolară) etc.

În efortul de educare a preșcolarilor este necesar să îmbinăm armonic metodele active cu cele pasive, clasicul (povestirea, conversația, explicația, exercițiul) cu modernul (exemplul, modelarea, problematizarea, învățarea prin descoperire, algoritmizarea, instruirea programată) în asemenea măsură încât să reușim cât mai ușor să atingem obiectivele vizate. Apoi, orice mijloc de învățământ trebuie să fie corect utilizat în funcție de vârsta și posibilitățile mintale ale copilului, conținutul de idei transmis pe cale orală. Acestea trebuie introduse în activitate la momentul optim, urmărind să sporească în mod real randamentul activității.

Cuvântul însoțit de imagine ajută copilul în mod real, îi trezește dorința de a ști, de a înțelege, de a simți, după care să poată emite judecăți exprimate în plan verbal sau în comportamente. Considerăm că tot ce intră în contact cu simțurile copilului trebuie să oglindească realitatea într-un mod simplu sau mai bogat, în detalii sau micșorat, transferându-l pe acesta în lumea fabulosului prin formă, culoare, expresivitate, mișcare. Toate acestea la un loc constituie niște mesaje care așteaptă să fie decodificate de către copil, dirijat de educatoare.

Copiii pot confecționa mijloace pentru a diversifica gama de procedee utilizate în activitate. Astfel, penru povestea *Scufița Roșie* s-a confecționat o mănușă. Fizionomia fiecărui personaj poate fi realizată pe câte un deget al mănușii, astfel încât se dă posibilitatea unui singur copil să interpreteze rolul tuturor personajelor. Acest mijloc se folosește eficient când e vorba de povestirea copiilor, reușind astfel să se verifice modul în care ei redau conținutul, dialogul personajelor, precum și măsura în care reușesc să-și asigure distributivitatea atenției asupra modului de vedere al poveștii, concomitent cu mânuirea personajelor.

Personajele din *Capra cu trei iezi* se pot realiza având ca suport becuri de diferite mărimi. Capul lupului se poate realiza dintr-un bec de 200W , al caprei pe bec de 100 W, iar al ieziilor pe becuri de veioză de dimensiuni diferite. Becurile sunt vopsite în alb pentru capră și iezi și în maron pentru lup. Se explică apoi elementele componente.

Pentru povestea *Fata babei și fata moșneagului* se poate imagina o scenă de teatru cu elemente de decor potrivite fiecărei părți în care personajele făcute din siluete de carton sunt introduse în scenă și scoase cu ajutorul unei fâșii de hârtie.

Pentru reușita activităților și pentru crearea unei atmosfere specifice, se poate desfășura teatrul pe fond muzical, cu introducerea la momentele respective a dialogurilor semnificative de pe disc. Se poate pune accent pe folosirea mijloacelor audio-vizuale în întreaga activitate de

familiarizare a copiilor cu poveștile, deoarece ele îndeplinesc funcții formative datorită faptului că trezesc emoții, contribuie la formarea unor sentimente, activează atenția și îl angajează pe copil în actul educativ.

Expunerea unui text literar pe baza materialului concret și în acțiune contribuie la crearea climatului emoțional necesar înțelegerii și conștientizării ideii de bază a acestuia, ajută la înțelegerea comportării fiecărui personaj, ușurează reținerea limbajului și a expresiilor specifice din poveste, ajută copiii să rețină succesiunea episoadelor caracteristice și comportarea personajelor din mediul căroră, după cum știm, copiii își aleg uneori modele de comportare.

Ansamblul de forme, metode și mijloace de strategie didactică are la bază principiile didactice care asigură reușita activității și care trebuie cunoscute foarte bine de noi, cadrele didactice, fiindcă *totdeauna copilul nu trebuie să facă decât ceea ce vea, dar el nu trebuie să voiască decât ceea ce voiești tu să facă: nu trebuie să facă un pas fără ca tu să-l fi prevăzut, nu trebuie să deschidă gura fără ca tu să știi ce va spune.*(J.J. Rousseau)

2.2. Integrarea creativă a textului literar în activități de tip interdisciplinar

În zilele noastre se simte din ce în ce mai acut nevoia introducerii în învățământul de toate nivelurile a mijloacelor și tehnicilor moderne, care au drept scop sprijinirea cadrelor didactice și a copiilor în învățare. *Tipurile fundamentale de învățare au evoluat de la simplul „a învăța să știi pentru tine” la „a învăța să trăiești împreună cu ceilalți.”*¹⁵ Privită din această perspectivă, activitatea de învățare se referă la sprijinirea copiilor să se cunoască pe sine, să ia decizii, să relaționeze cu ceilalți, să-și dezvolte creativitatea pentru a face față unor situații de viață diverse. Încurajarea, participarea, inițiativa, implicarea, creativitatea, parteneriatul sunt doar câteva caracteristici ce trebuie să contureze personalitatea copiilor.

Activitatea cu copiii din grădiniță este modalitatea cea mai importantă de a pune bazele formării unei asemenea personalități. Pentru aceasta este necesară o proiectare a activităților centrată pe obiective educaționale care să creeze posibilitatea abordării flexibile a conținuturilor și respectării intereselor de cunoaștere ale copilului, dar și particularitățile de vârstă ale acestuia. Activitatea de proiectare se realizează în funcție de obiectivele propuse astfel încât să permită crearea unor scenarii de lucru plăcute copiilor, care să îi antreneze în rezolvarea sarcinilor

¹⁵ Laureția Culea, Angela Sesovici, Filofteia Grama, Mioara Pletea, Daniela Ionescu, Nicoleta Anghel, *Activitatea integrată din grădiniță-Ghid pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar*, Ed. Didactica Publishing House, București, 2008, p. 5.

încredințate. Se va avea în vedere permanent ca obiectivele propuse să fie de ordin formativ, dar și informativ. Activitatea de proiectare tematică presupune o viziune de ansamblu a tot ce se poate întâmpla în perioada derulării unui proiect și permite o activitate integrată într-un scenariu unic, cu secvențe zilnice, alcătuite din una-două activități integrate, activități desfășurate pe centre de interes și activități complementare.

Abordarea interdisciplinară, predarea integrată pot fi considerate ca inovații în organizarea conținutului învățământului, aceasta ca răspuns la întrebarea „în ce manieră va putea școala să evite supraîncărcarea și dezechilibrul, asigurând în același timp un conținut multidimensional, integrând toate tipurile de educație și mesaje?”¹⁶

Interdisciplinaritatea vizează unificarea unor cunoștințe specializate furnizate de discipline diferite, cu privire la același obiect, prin depășirea simplei juxtapunerii a cunoștințelor (conexiuni între cunoștințe). Contribuie la evitarea unilateralizării imaginii pentru explicarea mai profundă a fenomenelor. Interdisciplinaritatea este intersecția cunoștințelor, depășirea nepotrivirilor, lacunelor, prin sinteză superioară. Oferă o imagine nouă asupra fenomenului studiat, părțile sunt factorii unui produs întreg, indestructibil. Interdisciplinaritatea presupune o interacțiune a două sau mai multe discipline care se poate întinde de la o simplă comunicare a ideilor până la integrarea mutuală a conceptelor. Ea își propune să asigure depășirea granițelor artificiale dintre discipline și să asigure cooperarea dintre acestea, *permițându-le să contribuie cu propriile rețele și scheme conceptuale, cu propriile limbaje și cu propriile metode și tehnici de cercetare la găsirea de soluții și la avansarea în cunoaștere.*¹⁷

Principiul predării interdisciplinare a conținuturilor educației preșcolare este unul dintre principiile educației preșcolare. Interdisciplinaritatea este ansamblul relațiilor și interacțiunilor dintre diferite conținuturi și mesaje educaționale ale unui demers didactic. Este o invitație de abordare curriculară integrată, cel puțin în cadrul aceleiași arii curriculare. Modelul interdisciplinarității pedagogice descrie saltul de la proiectarea și propunerea conținuturilor în variantă tradițională, în cadrul unor discipline separate, la organizarea și parcurgerea conținuturilor în manieră integrată.

În învățământul preșcolar abordarea interdisciplinară este o necesitate determinată de

¹⁶ Elena Cîiașu, Valeria Mînculescu, Petruța Mișu, *Individualizarea învățării din perspectiva abordării interdisciplinare a activităților* în „Revista Învățământului Preșcolar”, București, 2007, nr.2.

¹⁷ Miron Ionescu, *Instrucție și educație-Paradigme, strategii, orientări, modele*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2003, p. 364.

nevoia firească a copilului de a explora mediul înconjurător, fizic, social, de a-l cunoaște, preocupare ce este pe deplin întâmpinată în cadrul structurării interdisciplinare a curriculumului. Permite studierea integrată a realității.

Predarea în manieră integrată a disciplinelor presupune sintetizarea și organizarea didactică a informațiilor din domenii diferite. În acest sens activitatea de limbă și comunicare se poate realiza corelând și matematica și desenul și activitățile practice, cunoașterea mediului într-un tot unitar. Activitățile interdisciplinare bine proiectate, cu obiective bine definite pot să ofere condiții pentru exersarea limbajului oral cu finalități pozitive din punct de vedere al procesului instructiv-educativ. În acest tip de activități jocul ocupă un rol principal. Dar nu un joc întâmplător, ci unul organizat, în care copilul are prilejul să exploreze medii diferite și să îndeplinească sarcini fie individual, fie în grupuri mici. Rolul educatoarei este de a organiza activitatea în așa fel încât să ofere copiilor o paletă variată de opțiuni care permite realizarea celor propuse la începutul programului. *Prin joc copilul învață fără un efort substanțial, în ritmul și în elementul lui. Îmbinând jocul cu cântecul și mișcarea într-o pedagogie dramatică, în care elementele diferitelor discipline se combină și se îmbină armonios implementăm în actul educativ un exercițiu didactic din care cel câștigat este copilul.*¹⁸ El are posibilitatea de a-și exprima păreri personale, de a coopera cu ceilalți în elaborarea de idei noi, în rezolvarea sarcinilor, în argumentare, devenind mai activ și câștigând mai multă încredere în sine.

Potrivit noii programe, accentul se deplasează de pe achiziții de cunoștințe pe formarea unor abilități și comportamente după cerințele și posibilitățile de acțiune ale fiecărui copil, prin diminuarea numărului de activități comune cu întreaga grupă și acordarea unui spațiu mai mare activităților în arii de stimulare. Dacă până acum, în cadrul jocurilor și activităților la alegerea copiilor s-a observat o tendință de dirijism excesiv, educatoarea putând să ofere copiilor doar câteva categorii de ocupații sau jucării pentru a-i determina să fie disciplinați, activitatea pe centre de interes dă posibilitatea copiilor să se miște liber în sala de grupă. Pe de altă parte oferă câmp larg manifestării libere, inițiativei, independenței în acțiune și creativității. Educatoarea poate sugera și propune (și nu impune) activitățile, jocurile, copilul devenind autor al propriilor sale gânduri, acțiuni și impresii. Toate materialele pot fi așezate la îndemâna copiilor, creându-le astfel posibilitatea să le ia și să le așeze singuri la loc ori e câte ori este nevoie. Activitatea în

¹⁸ Gabriela Kelemen, *Abordarea interdisciplinară a limbajului oral în Didactica învățământului preșcolar*, Ed. Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2005, p. 48.

ariile de stimulare este în strânsă legătură cu activitatea în microgrupuri. Ariile de stimulare sunt despărțite prin rafturi unde se păstrează jucăriile și alte materiale.

Prin aceste activități se pune accent pe dezvoltarea gândirii critice, pe formarea de competențe practice, pe latura calitativă a formării (informații, valori, sentimente, atitudini, comportamente), pe feedback-ul pozitiv, pe măsurarea și aprecierea competențelor. Se cultivă independența, deschiderea spre inovație, emoțiile pozitive, autocontrolul.

A. Integrarea textului literar în sfera ariilor de stimulare

Pornind de la tema *În lumea poveștilor* le dăm posibilitatea copiilor să aleagă singuri centrul de interes la care doresc să lucreze. Într-o parte a clasei se așază cei care doresc să desfășoare o activitate liniștită, de creație („Bibliotecă”, „Artă”, „Joc de masă”), iar cei care au preferat o activitate dinamică au optat pentru aria „Joc de rol” sau „Construcții” .

Activitatea la aria de stimulare „Bibliotecă”, se concretizează la început în „citirea” imaginilor din cărțile de povești *Scufița Roșie*, *Capra cu trei iezi*, *Fata babei și fata moșneagului* , dacă avem în vedere poveștile menționate în subcapitolul anterior, specifice nivelelor de grupă mică (*Capra cu trei iezi* de Ion Creangă), grupa mijlocie(*Scufița Roșie* de Ch.Perrault) și grupă mare-pregătitoare pentru școală (*Fata babei și fata moșneagului* de Ion Creangă). Se poate organiza jocul „Imagini încurcate ”. Jocul face apel la spiritul de observație, la creativitatea și perspicacitatea copilului. El constă în prezentarea în fața copilului a unor tablouri reprezentând momentele principale ale unor povești ordinea desfășurării acțiunii, cu excepția unui tablou care se abate de la această regulă. Copilul trebuie să-l plaseze la locul lui, astfel încât să refacă firul logic al poveștii. Metoda de bază utilizată aici este problematizarea, dar și învățarea prin descoperire.

Exemplu: pentru povestea *Capra cu trei iezi* se pot folosi următoarele imagini:

- prima: capra pleacă după hrană spunând iezilor să stea în casă cuminți (lupul pândește după colț);
- a doua imagine: lupul la ușa casei (văzut din exterior);
- a treia imagine: lupul în casă mănâncă un ied. Se vede covata cu gura în jos, precum și hornul;
- a patra imagine: lupul iese din casă. În casă covata rămâne răsturnată cu gura în sus;
- a cincea imagine: capra vine spre casă voioasă cu mâncare;

- a șasea imagine: capra intră în casă și plânge împreună cu iedul cel mic;
- a șaptea imagine: lupul stă la mas și mănâncă sarmale. Capra iese din casă cu tava plină de plăcinte ;
- a opta imagine: finalul povestirii: lupul cade în groapa cu jar.

În prezentarea aceasta în fața copiilor se schimbă locul imaginilor, cerând copiilor să le așeze într-o ordine logică a desfășurării acțiunii, în timp ce verbalizează acțiunea desfășurată.

În același timp un alt grup de copii poate lucra în sfera ariei „Joc de masă”, folosind jocul „Basmе în bucățele” și „Puzzle”. Aici copiii pot sorta mai întâi bucățelele care reprezintă fragmente dintr-o scenă din poveste în funcție de imaginea pe care au dorit să o compună, urmând ca în final să povestească episodul redat în imaginea formată.

La sectorul „Artă” li se poate cere copiilor să coloreze o secvență din povestea *Fata babei și fata moșneagului* în cărțile personale de colorat, urmând ca ei să realizeze hașurarea cu culorile adecvate într-o singură direcție, să se încadreze în spațiul dat, să nu depășească linia contur, după care ei pot povesti conținutul secvenței colorate.

Intrând în sfera ariilor de stimulare cu caracter dinamic, se poate opri la „Jocul de rol” denumit „De-a capra cu trei iezi”, unde, cu ajutorul educatoarei, copiii fac eforturi de a interpreta

rolul personajelor (o capră, trei iezi și un lup) după propria lor imaginație. Materialele, constând în costumații adecvate, o covată, un cuptor confecționat din carton sau amporă, o pădure amenajat în colțul clasei, trebuie pregătite cu grijă de către educatoare, explicându-le faptul că se pot folosi de ele, chiar sugerându-le cu discreție anumite acțiuni pentru acest joc. Jocul de rol este un bun mijloc pentru copii de a-și încerca imaginația și gândirea creatoare. Modelul pe care îl urmează în acest caz este unul general, de aceea conduita lor devine creatoare tocmai prin faptul că acționează în necunoscut prin propria lor experiență, puțină dar eficientă, de care ei dispun la această vârstă. Se observă în cadrul jocului de rol folosirea frecventă de către copii a expresiei „să zicem că...”. Ea este intens trăită de către copii, în toate etapele acestui joc și pune clar în lumină actul creației sub forma improvizației înțeleasă în sensul bun al cuvântului, cu atât mai mult cu cât preșcolarul în timpul jocului nu face nimic de mântuială.

În aria „Construcții” copiii pot proiecta căsuța caprei, căsuța bunicii sau căsuța Sfintei Duminici prin ordonarea culorilor, mai înainte de a alege din trusă numai pe acelea de care au nevoie la construcție.

Activitatea pe arii de stimulare se prezintă ca un tot unitar, în care fiecare acțiune organizată, deși vizează operaționalizarea unor obiective prioritare, trebuie să valorifice la maximum posibilitățile fiecărui copil. Este o activitate în care diferitele tipuri de jocuri îndeplinesc funcții multiple din perspective educative.

B. Integrarea textului literar în diverse categorii de activități instructiv-educative

Privind din alt unghi modul de predare interdisciplinar al textului literar, vom prezenta câteva modalități prin care se asigură caracterul unitar, de sistem, al întregii activități la clasă prin desfășurarea activităților frontale în cadrul categoriei de activitate

1) „Științe”-cunoașterea mediului înconjurător și matematică.

Astfel, copiii din grupele mici iau contact cu animalele din *Scufița Roșie* și *Capra cu trei iezi*, urmând ca în grupele mari atunci când cunoștințele despre animalele domestice și sălbatice sunt mai variate, să reușească să stabilească cele două categorii, precum și legăturile dintre animale și puii lor. Tot la baza acestor activități de științe pot sta materialele intuitive din poveste care i-au ajutat pe copii să descrie înfățișarea animalelor (capră, lup), să vorbească despre hrana lor și modul de viață.

La *activitatea de matematică*, cele cinci personaje ale poveștii *Scufița Roșie* pot fi folosite pentru a ajuta copiii să-și însușească noțiunea de „pereche”. Folosind teatrul de păpuși, mănuașă cu fiecare personaj desenat pe un deget, copiii pot să stabilească corespondența între fiecare personaj și degetul care trebuie introdus în mănuașă, constatând că „sunt tot atâtea personaje câte degete au la o mână, deoarece fiecare personaj are degetul său.” Apoi, ei pot constata numărând că numărul personajelor din poveste este cinci, deoarece fiecare are cinci degete și le vor raporta la cifra corespunzătoare. Li se poate solicita copiilor să stabilească grupa de obiecte după culoare, cerându-le în acest caz să găsească cât mai multe obiecte care au aceeași culoare cu rochița și scufița fetei din povestea amintită.

Folosind ca suport povestea *Fata babei și fata moșneagului*, copiii ar putea număra popasurile făcute de fata moșneagului până la casa Sfintei Duminici (cinci), apoi același lucru pentru fata babei. Constatându-se același lucru și făcând corespondența se poate trage concluzia că fata babei a făcut tot atâtea popasuri câte a făcut fata moșneagului, doar că s-a purtat urât. De asemenea, noțiunile mare-mic pot fi evidențiate aici prin faptul că fata babei alege lada cea mare, iar fata moșneagului pe cea mai mică, în timp ce în podul Sfintei Duminici mai erau și alte lăzi. Se pot ordona cu copiii aceste lăzi în șir, de la ea mai mică la cea mai mare și invers, după care se

arată elementele aflate la extremități: lada cea mai mare, pentru fata babei și lada cea mai mică, pentru fata moșneagului.

Pentru a stimula copiii să efectueze operații simple de calcul oral, de adunare și scădere, la grupele mari se pot realiza câteva probleme în versuri, având ca suport conținutul poveștii *Capra cu trei iezi*:

Exemplu: *Capra trei ieduți avea*

Doi nu ascultau de ea.

I-a mâncat dintr-o suflare

Lupul rău. Câți mai are capra oare?

Sau:

Capra harnică și bună

Puse masa pentru trei

Cine bine socotește

Câte farfurii pregătește?

Iată și câteva probleme versificate pornind de la povestea *Fata babei și fata moșneagului*:

Șapte pere au căzut

Pentru fata bună

Încă una se apleacă

Să o ia în mână .

Ia spuneți-mi, imediat

Câte-s pere de mâncat?

În cuptor nouă plăcinte

S-au copt pe-ndelete

Cu două se mulțumește

Foamea de și-o potolește.

Și-n cuptor câte plăcinte

Mai rămân și-așteaptă

O fată la fel de bună

Cu vorba-nțeleaptă?

Povestea *Fata babei și fata moșneagului* îi ajută pe copiii din grupa mare să stabilească cele două categorii morale (binele-răul), prin selectarea imaginilor, în cadrul

2) *Activității de educație pentru societate*. Astfel, o parte din ei ar putea selecta fata moșului, moșneagul, cățelușa, părul cu pere, fântâna cu pahare, animalele Sfintei Duminici și Sfânta Duminică, cuptorul cu plăcinte, iar de cealaltă parte s-ar putea afla doar baba și fata ei.

3) *Activitățile de limbă și comunicare*, ca instrument cognitiv, de comunicare și expresie își dovedesc utilitatea cultivării limbajului oral, în strânsă legătură cu dezvoltarea gândirii prin exercițiile de pronunție, povestirile copiilor, convorbiri.

Pornind de la formele în care putem desfășura aceste activități de limbă și comunicare, având ca suport textul literar, în cazul acesta poveștile amintite, prima ar fi

3a) *activitatea de povestire*. În scopul exersării vorbirii, al stabilirii gradului de însușire a poveștii se poate desfășura activitatea de povestire a copiilor sau repovestire.

3b) *repovestirea* este un mijloc de stimulare a gândirii și imaginației, de activare a exprimării verbale, fluente și flexibile.

O modalitate de desfășurare a acestui gen de activitate este după un plan verbal. Prin prezentarea planului verbal, copilul primește povestea împărțită în fragmente logice.

PLAN VERBAL

1. Capra își sfătuiește iezișorii cum să se poarte după plecarea ei;
2. Venirea lupului și comportarea lui cu iezi;
3. Pedepsirea lupului.

Obiectivele urmărite ar putea să constea în recunoașterea personajelor poveștii, redarea în mod logic, coerent al conținutului poveștii. Fiecare episod poate fi povestit de către un copil, urmând ca, în final, educatoarea să accentueze prin întrebări problematizatoare:

- a) Ce au făcut cei doi iezi mai mici când fratele cel mare a tras zăvorul?
- b) Unde s-au ascuns ei?
- c) De ce și-a ascuțit lupul limba și dinții?
- d) De ce a făcut capra scaunul de ceară?

Aceste intervenții ale educatoarei vor mijloci reproducerea conștientă a poveștii, iar copiii vor învăța să caute și să pătrundă sensul lucrurilor. Pentru că

3c) *jocul didactic* constituie cel mai eficient mijloc de dezvoltare a vorbirii și gândirii copiilor preșcolari, propunem jocul „Oglinda fermecată”. În acest joc vorbirea copilului este supusă unui exercițiu fonetic și lexical, deoarece este solicitată în procesul de elaborare a conținutului, dar și al expunerii sub formă verbală. Se aleg câteva jetoane care reprezintă scene din poveștile cunoscute. Se încadrează toate imaginile sub forma unor oglinzi care se întorc cu fața în jos, pe masă. Se va solicita să vină un copil în față și va spune:

Oglindă fermecată

Te rog să-mi spui îndată

Ce ascunzi în spatele tău

Că vreau să știu și eu.

La terminare acestor versuri, copilul întoarce jetonul, privește imaginea și răspunde: „Oglinda îmi arată o parte din *Capra cu trei iezi* (de exemplu). Pentru a face apel la atenția celorlalți copii, cel solicitat recită versurile :

Stați cuminți, luați aminte

Ascultați povestea mea:

E-o poveste cum nu-i alta

Am să-ncep îndată-așa:.....

După care începe să povestească secvența pe care o reprezintă imaginea aleasă de el. Ceilalți copii îl vor asculta cu atenție pentru a aprecia răspunsul, în timp ce educatoarea va urmări și corecta modul de exprimare, precum și respectarea firului logic al secvenței povestite. Dacă copilul a povestit secvența conform imaginii prezentate, pe placul ascultătorilor, aceștia vor spune în versuri:

Un tăciune și-un cărbune

Toate cele spuse-s bune!

Recompensa răspunsului poate fi concretizată în faptul că povestitorul va deveni conducătorul jocului, rol foarte îndrăgit de toți copiii, pentru a-i determina să fie atenți.

Poveștile constituie o sursă de valoroasă de inspirație și pentru

3c) *jocurile-exercițiu*, desfășurate în scopul corectării vorbirii și educării exprimării corecte a acestora. Astfel, se poate desfășura cu copiii un joc numit „Pantomima”, în care copiii imită modul în care lupul mănâncă cu poftă la masa caprei, fie somnul acestuia în patu bunici sau expresia feței mirate a babei la vederea bogățiilor aduse acasă de fata

moșneagului.

Jocul se constituie ca un complex de exerciții de gimnastică facială (expresia feței babei înfuriate) și linguală (lupul mănâncă cu poftă). De asemenea, se fac exerciții de emiteră a diferitelor sunete „sss”(somnul adânc al lupului) .

Pentru consolidarea deprinderii de a construi propoziții corecte din punct de vedere gramatical, se desfășoară jocul *Scufița Roșie*. Acest joc are ca scop completarea propoziției sau frazei cu cuvintele potrivite pentru a le da un sens logic. De exemplu: „Scufița Roșie s-a întâlnit cu Lupul a întrebat-o:, iar Scufița i-a răspuns:.....”

Datorită faptului că în activitatea de zi cu zi întâlnim și copii care prezintă tulburări de vorbire, prezentăm un exercițiu de pronunțare corectă a consoanei „r” inspirat din poveste:

*Capra cară coșuri grele,
Cu verdețuri strânse-n ele,
Ea le duce cu răbdare,
Să le dea iezilor mâncare.*

Remarcăm existența consoanei „r” în cuprinsul celor mai multe cuvinte. Prin acest exercițiu se va urmări pronunțarea corectă a acestei consoane prin vibrarea puternică a vârfului limbii, plasat în dreptul alveolelor superioare.

Depășind sfera povestirii și a jocului, ajungem la

3d) *convorbirile* desfășurate pe marginea lor. Prin convorbirea *În lumea poveștilor* se caută, de exemplu, să se evidențieze atât personajele negative, cât și pe cele pozitive pentru a-i determina pe copii să-și perfecționeze deprinderile în exprimarea corectă pentru redarea fragmentelor din poveste și reproducerea de expresii și dialoguri semnificative.

Astfel, într-o scurtă discuție pe marginea poveștilor cunoscute, copiii sunt introduși în atmosfera activității , urmând a derula firul acesteia. Un copil îmbrăcat poștaş intră în sala de grupă recitând versurile:

*Eu sunt Țic -Pitic poștaşul ,
Ce cutreier tot orașul ,
Vin cu tolba în spinare
Să vă aduc o scrisoare,
Al cărei destinatar este..... se alege un copil.*

Copilul solicitat primește plicul, îl desface, privește cu atenție imaginea și întreabă copiii cine sunt personajele din imagine și din ce poveste fac parte. Drept răspuns întreaga grupă poate să cânte:

*Trei iezi cucuieți
Ușa mamei descuieți
Că mama v-aduce vouă
Drob de sare în spinare
Mălăiș în călcâieș
Smoc de flori la subțiori.*

Povestea se fixează prin întrebări :

- Cine a mâncat iezișorii?
- Cum a fost lupul, pentru că i-a mâncat pe iezi?
- De cine v-a plăcut mai mult din poveste? De ce?

Pentru povestea *Fata babei și fata moșneagului* se poate audia un scurt fragment. Educatoarea poate întreba copiii astfel:

*Ascultați cu luare-aminte
Și aflați rapid secretul
Din ce poveste este fragmentul?*

În urma conversației cu copiii se desprinde concluzia acesteia.

Pentru povestea *Scufița Roșie* poate intra în scenă un copil îmbrăcat în vânător. Copiii vor recunoaște povestea și personajele, iar cu ajutorul educatoarei vor desprinde învățătura. Intrând în sfera 4) *Activităților de educație plastică și a celor de educație practică* ne oprim pentru început la activitățile cu caracter practico-aplicativ. Se poate realiza cu copiii o lucrare colectivă pornind de la povestea *Fata babei și fata moșneagului*. Personajele sunt confecționate din linguri de lemn, pe care, cu creionul sau cu carioca, copiii desenează figura personajului, după care, din fire de lână aplicăm părul. Realizând la clasă acest lucru împreună cu copiii, am constatat că fata

babei a ieșit cu părul răvășit, în timp ce și-au concentrat atenția asupra realizării cât mai estetice a fetei moșneagului. În faza următoare se aleg deșeuri de textile pentru confecționarea hainelor personajelor. Pentru babă și fată au ales culori mai închise, iar pentru fata moșneagului au ales impimeuri viu colorate . Problema organizării a rămas în discuție . Unii copii au propus să se facă un singur panou cu personajele amestecate, iar alții au optat pentru două: unul cu personaje pozitive, altul cu cele negative. Am ales a doua variantă. Primul tablou, al personajelor pozitive, în centru plasându-se moșul și fata lui, iar pe margine elemente semnificative: fântâna (realizată din bețișoare de chibrituri) , cățelușă (cu mărgelă la gât), părul cu pere galbene, lada dăruită de Sfânta Duminică (cutie de chibrituri). Panoul realizat arată ca în figura de mai jos:

După realizarea acestui panou, copiii au tras concluzia că fiecare din personajele de pe margine au darul pregătit pentru a-l oferi fetei moșneagului drept răsplătă pentru ajutorul dat.

S-a realizat apoi al doilea panou, al personajelor negative, baba și fata ei afind poziționate în centru. În jur au fost așezate personajele nemulțumite, părul cu pere, fântâna, cățelușă, cuptorul în flăcări și lada mare frumos decorată, ca în figura de mai jos:

Valoarea acestei lucrări decorative este deosebită . Ea reprezintă o sinteză a cunoștințelor copiilor pe marginea poveștii din care a fost inspirată, deoarece ei au despărțit cu ușurință personajele pozitive de cele negative. Și-au manifestat dragostea față de personajele pozitive, redându-le într-o armonie perfectă de culori, în timp ce personajele negative au fost realizate în culori închise, ne semnificative. De aici rezultă că preșcolarii, prin maniera interdisciplinară de a preda textul literar sunt plăcut impresionați, mesajul textului este mult mai bine receptat de către ei, atracția către ceea ce numim „lectură la preșcolari” începe să se facă simțită. Copiii sunt

De asemenea, aceleași influențe în plan afectiv se vor întâlni și în cadrul activității de pictură sau desen, unde se cere copiilor să redea scene din povești. Mijloacele de realizare a lucrărilor plastice pot fi variate, copiii putând picta pe sticlă, pe pe plăci de faianță, folosind tehnici variate: pictura cu pastă de dinți(pentru obținerea de culori vii), pictura cu pieptenele (redarea cărărilor din pădure) sau pictura cu ceară (peisaj de noapte) .

La 5) *activitățile muzicale* se poate, de asemenea crea aceeași atmosferă de poveste alegând cântece care să sugereze conținutul textelor literare însușite în acea săptămână.

A fost o-da-tă cînd po-vesti A fost ca ni-ci
da-tă o fa-ță bu-nă ce-o lu-bea ci-ne-o ve-dea îndată.
m.f.
foș. la. la. la. la. -la tra. la. la. la. la. la. la ci-ne-ve-dea
în - da - tă

II. Pe fata babei n-o îndrăgea

Chiar nimeni, niciodată

De ce? Să-mi spui și tu,

Să-mi spui odată!

III. Și vezi aici, de vrei să știi

Răsplată meritată:

Când nu muncești

N-ai ce s-aștepți

Muncești, ea vine-ndată!

În timp ce culegea floricele pentru bunica, Scufița Roșie cânta:

II. Lupul chiar mi-a povestit

Tra, la ,la, la , la , la, la , la

Că le-a văzut înflorind

Tra, la ,la, la , la , la, la , la.

III. Florile frumoase sunt

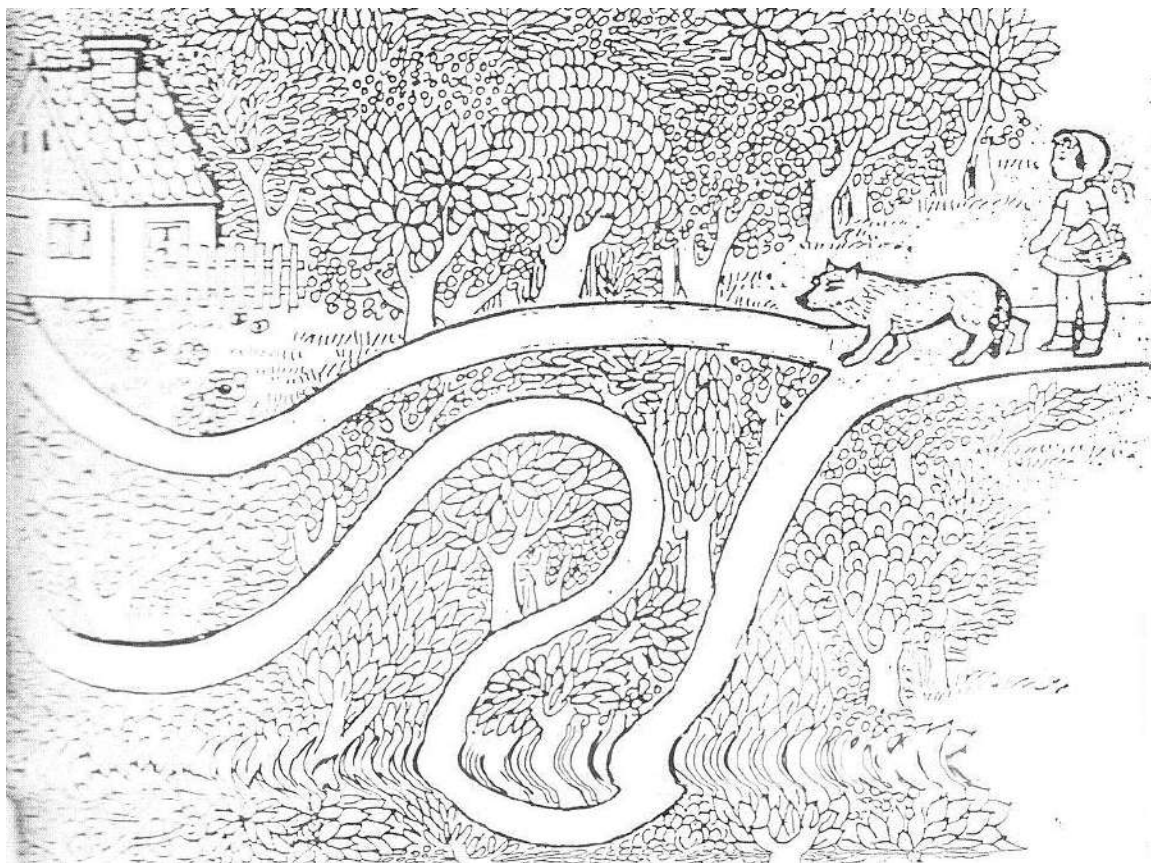
Tra, la ,la, la , la , la, la , la

Când se leagănă în vânt

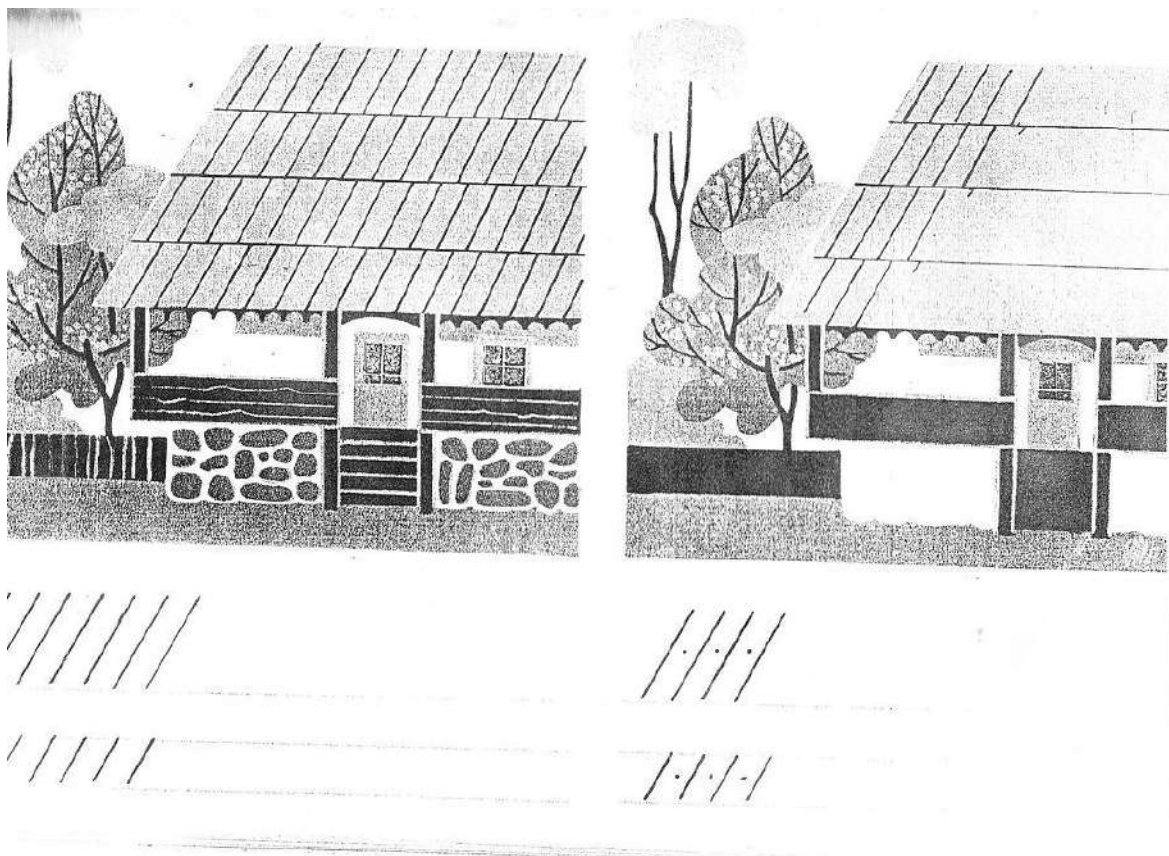
Tra, la ,la, la , la , la, la , la.

Trecând la categoria 6) *Activităților de educație psiho-motrică* ne oprim pentru început la activitățile de exerciții grafice. Aceste activități au scopul de a pregăti mâna copilului pentru scris, însușirea și redarea corectă a grafismelor, formarea ținutei corecte în timpul scrisului, toate acestea în scopul pregătirii copilului pentru școală. Și aici textul literar poate avea un cuvânt de spus. Astfel, primele activități de exerciții grafice constau în consolidarea deprinderii de a reda linia dreaptă, frântă, ondulată. Iată câteva exemple ce pot fi folosite în aceste activități:

a) După ce Scufița Roșie s-a întâlnit cu lupul și au vorbit, s-au despărțit. Lupul a luat-o pe drumul cel mai scurt spre casa bunicii, iar Scufița Roșie, după ce a cules flori, pe drumul cel mai lung. Care este drumul pe care a mers lupul și care este cel pe care a mers Scufița Roșie Se va cere copiilor să reprezinte cu culoare neagră drumul lupului și cu maron, drumul Scufiței Roșii:

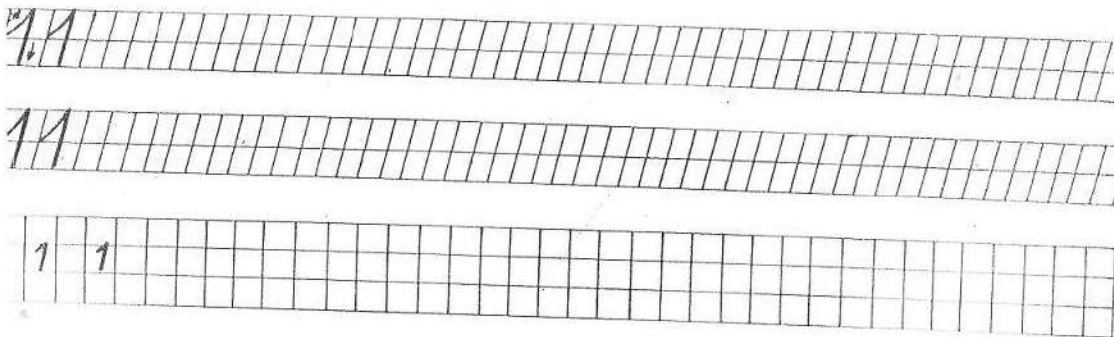
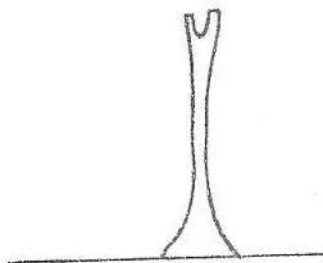
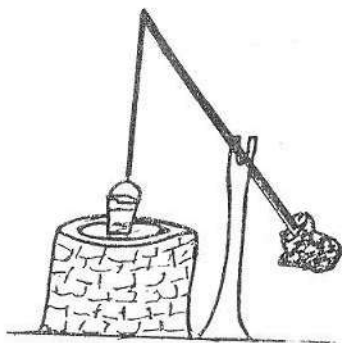

b) Lucrarea *Casa caprei* cere copiilor să redea linii curbe închise (postamentul casei) și linii oblice (acoperișul casei):

c) „Cumpăna fântânii” din povestea *Fata babei și fata moșneagului* este o combinație de linii oblice care-i ajută mai târziu pe copii la scrierea cifrei 1:

56. CUMPĂNA FÂNTÂNII

Observăm că gradul de dificultate al redării grafismelor în cele trei fișe este progresiv. Se readu pentru început jocuri de linii: drepte, oblice, curbe etc, pentru ca mai târziu să se ajungă la elemente complexe care să faciliteze redarea literelor sau cifrelor în clasa I.

În cadrul activităților de educație fizică textul literar își are, de asemenea rolul său însemnat. Parcursul aplicativ sau ștafeta se pot desfășura pe marginea unei povești. Prima parte a activității de educație fizică- pregătirea organismului pentru efort- o putem concepe pornind de la o poveste: „Scufița Roșie a plecat în pădure (mers obișnuit). În pădure erau copaci înalți (mers pe vârfuri cu brațele ridicate) și mai puțin înalți (mers normal). Iepurașii alergau de colo colo (sărituri înghemuit), bucuroși de întâlnirea cu Scufița Roșie. Când lupul a zărit-o pe Scufița Roșie s-a ascuns când după un copac, când după altul (ocolire de obiecte), ca apoi să se întâlnească și să vorbească cu ea. De aceea, a fugit repede la casa bunicii (alergare ușoară), pentru a ajunge înaintea Scufiței Roșii. În acest timp Scufița Roșie culegea cele mai frumoase floricele (aplecare până la vârful picioarelor) să le dea în dar bunicii.

Iată câteva deprinderi motrice care pot fi exersate prin povestea amintită.

Jocul de mișcare „Primește-mă, te rog” este, de asemenea „inspirat din povești. Pentru joc

se desenează pe sol niște căsuțe. Copiii sunt organizați în grupe de câte 2-4 jucători , care stau în aceste căsuțe. Ei sunt iezișorii. În apropierea lor este un copil care nu are căsuță. El este lupul și conduce jocul. Lupul se îndreaptă către un copil care este în căsuță și-i spune:

*Iezișor, drag iezișor
Dă-mi , te rog, un loc,
În căsuța ta
Și nu te voi uita!*

Lupul este refuzat. Merge la altă casă și spune:

*De vecin am fost refuzat
În casă nu am intrat,
Poate aici am să găsesc
Iezișori ce mă primesc!*

În timp ce lupul merge la alt vecin, iezișorii își schimbă locul, iar lupul caută să ocupe locul unuia dintre ei. Dacă reușește, copilul rămas fără căsuță, trece în mijloc în locul lupului și jocul continuă. În cazul în care nu reușește să intre mai mult timp într-o căsuță, el spune:

*De toți am fost gonit
Și-alerg neîmblânzit
Fugiți cât puteți de tare
Că vă prinde ploaia mare!*

C.Textul literar în activitățile complementare

Pentru început se trece la verificarea gradului de cunoaștere a textului literar însușit, prin organizarea serbărilor gen „Hai să spunem o poveste” și concursuri având genericul „Cel mai bun povestitor”.

Odată cunoscut, textul literar a fost transpus, fie în teatru de masă, fie în teatru de păpuși, în care unii copii pot avea rol de interpreți, alții de spectatori. Organizarea și desfășurarea teatrului de păpuși împreună cu copiii presupune și de această dată cunoașterea aprofundată a conținutului poveștii ori poeziei.

Ca material didactic se pot folosi jucării confecționate prin îndoirea hârtiei, dopuri de plută, coji de ouă și diverse alte materiale din natură. Unele personaje pot fi realizate chiar pe gheame de ață (cu ochi, nas, gură , din nasturi) , pe care ei le folosesc cu multă plăcere la

interpretarea piesei.

Ținând cont de faptul că acești copii se află la stadiul gândirii concrete și au o posibilitate de memorare deosebită, mult mai eficiente ar fi dramatizările. De exemplu, se poate dramatiza povestea *Scufița Roșie*. Accesibilitatea versurilor, precum și măștile folosite pot aduce un plu de bună dispoziție.

Pentru educația igienico-sanitară și rutieră se poate folosi ca suport povestea *Capra cu trei iezi*.. În prima variantă, cea referitoare la educația igienico-sanitară se insistă asupra deprinderilor igienice, de curățenie, astfel:

*O să vedeți, dragi spectatori,
O să vedeți chiar ca-n poveste
O capră cu trei iezișori
Și știți ce spune povestea?*

*Căprița mult îi mai iubea
Îi pieptăna, îi mângâia
Cornițele le lustruia,
Și dințișorii albi, micuți,
Cu periuța îi spăla.*

Teatrul de grădiniță „Trei iezi cucuieți, starda bine traversați” urmărește consolidarea deprinderilor de a circula corect pe stradă, , recunoașterea culorilor semaforului și a altor semne de circulație:

*Trei iezi cucuieți
Fiți atenți cum traversați
Să deschideți ochii mari ,
Să mergeți pe trotuar.*

*Așteptați verde s-apară !
În tramvai nu stați pe scară,
Eu m-am dus după mâncare,
Ascultați cu mic cu mare!*

O formă deosebită de desfășurare a activității complementare care se pretează a fi organizată ca o concluzie la definirea personajelor pozitive mai sus menționate. Intrăm în atmosfera specifică carnavalului:

Carnaval, carnaval, vesel carnaval,

Să vedem cu toți acum ce măști avem la bal!

Primele măști invitate sunt Scufița Roșie și bunicuța:

Scufița Roșie:

La bunicuța am plecat

Așa cum v-am povestit,

De mama nu m-a ascultat

La lup în burtă-am nimerit!

Bunicuța:

Hai să uităm, Scufița mea,

Greșeala ce-ai făcut

Căci de acum mereu vei știi

Părinții să-i ascuți!

Observăm angajamentul luat de Scufița Roșie, angajament transmis și copiilor de a-și asculta părinții în orice împrejurare.

Următorii invitați sunt capra, însoțită de cei trei iezișori:

Capra:

Iezii mamei, iezi frumoși,

Mai rămâneși sănătoși,

Însă dacă lupul vine,

Să încuiați ușa bine!

Cei trei iezi:

Mergi mămuca sănătoasă

Ușa o vom încuia

Și cumiți vom aștepta!

Lupul își recunoaște vina și promite că nu va mai face nici un rău:

Cred că mă cunoașteți bine,

*Eu sunt lupul cel vestit...
Și pe iezi și pe Scufiță
Uite-așa i-am înghițit!
Mi-au venit de hac cumătra,
Vânătorul iscusit,
Dar să știți : de-atunci, prieteni,
Jur pe păr, m-am cumințit!*

Fata babei și fata moșneagului se autocaracterizează. Versurile sunt atât de semnificative, încât se folosesc ca și ghicitori pentru recunoașterea personajelor:

*Eu de muncă nu m sperii
Curăț perii și gătesc,
Dar mămuca mea și sora
Tot mereu mă necăjesc.
Și-am plecat acum în lume
Dar tătuca m-a-nvățat
Cum să spăl cu mâna-mi fină
Javra asta de cățel...
Ori să-mi rup iia cea nouă
Cocoțându-mă în păr?
Iar fântâna cea murdară
Și cuptorul cel stricat
Să fiu harnică ți bună
Și voi urma al său sfat
Cu aste mânuțe gingașe,
Cum să le fi curățat?!*

Menționăm faptul că, pentru a desfășura în aceste condiții activitatea complementară sunt necesare exerciții de memorare a acestor versuri, exerciții care se pot realiza în cadrul activităților complementare ce precedă acest carnaval sau în activitățile de după-masă. Iată un plus de exercițiu adus de educatoare în sprijinul câștigării luptei pentru obținerea supremației textului literar în grădiniță, pentru atragerea copiilor înspre lectură.

CONCLUZII

Literatura este un mijloc important instructiv-educativ prin care copilul își lărgeste experiența de viață, își sistematizează și precizează cunoștințele însușite în alte activități. Ascultând povești, copiii fac comparații, asemănări și deosebiri, în această confruntare reieșind atitudinea personală critică față de situația din textul literar. Cunoașterea la nivelul textelor literare este mereu confruntată cu realitatea, cu experiența de viață a copiilor. La 5-6 ani ei pot trece de la faza de uimire la cea de meditație și apoi la faza luării unei atitudini. Acum copiii sunt capabili să adere la modelele de comportament prezentate, la situațiile văzute sau auzite. Elementele de bază ale comportamentului moral se formează acum, iar educatoarea are datoria să sprijine, prin întreaga sa activitate, formarea acestor elemente de bază, să corecteze comportamentele copiilor, astfel încât preșcolarul de azi să fie omul de mâine, caracterizat de un comportament moral pozitiv. Literatura pentru copii are două mari roluri și capacitatea importantă de a le îmbina. Acestea sunt rolul pedagogic și rolul artistic, iar capacitatea de îmbinare a lor constă în prezentarea unei morale printr-o formă artistică. Literatura pentru copii este educativă, frumoasă, captivantă, influențând în mare măsură dezvoltarea comportamentală a celor ce o ascultă și o citesc. Literatura pentru copii oferă modele cititorilor, care să le devină repere pentru orientarea în viață.

Formarea gustului pentru lectură a preșcolarilor nu ține doar de noi, cadrele didactice. În sprijinul nostru pot veni părinții; trebuie să folosim la maximum avantajele pe care ni le oferă cartea în educarea copiilor noștri, cu atât mai mult cu cât ea ne stă la dispoziție. Simpla povestire a conținutului, nu neapărat în întregime, comentarea chiar cu mijloace modeste, fără pretenții critice, a unei cărți în mediul familial constituie un mijloc foarte bun. În cazurile în care părinții nu sunt în măsură să îndrume, propriu-zis, lectura copiilor, ei pot și trebuie să stimuleze prin toate mijloacele interesul pentru lectură. Cadrele de specialitate din grădiniță și școală ghidează lectura după principii științifice, supraveghează efectuarea ei, dar deprinderea lecturii se formează și în mediul familial.

Prin literatură se creează copiilor noștri o lume mitică în care își pot face loc cu ușurință și alte forțe misterioase, atotputernice, de natură „divină”, care intervin salutar în diferite împrejurări pentru a restabili binele și adevărul.

BIBLIOGRAFIE

1. Băncilă, Ileana, *Conflicte de motivații în psihologia și sociologia lecturii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976;
2. Bărbulescu, Alexandrina, *Literatura pentru copii, mijloc de educare morală a preșcolarilor*, în *Activități metodice în grădiniță*, Culegere metodică editată de „Revista de pedagogie”, București, 1980;
3. Bodiștean, Florica, *Liteartura pentru copii și tineret dincolo de „story”*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007;
4. Boldea, Iulian, *Teoria lecturii. Pentru uzul studentilor*, Universitatea „Petru Maior”, Târgu-Mureș, 2003;
5. Bologa, Lucian, *Lectura tineretului: contribuție la studiul evoluției interesului pentru lectura la copii și adolescenți*, Editura Institutului de Psihologie al Universitatii din Cluj, Cluj-Napoca, 1933;
6. Bratu, Bianca, *Preșcolarul și literatura*, EDP, București, 1977;
7. Călinescu, George, *Estetica basmului*, București, E.S.P.L.A, 1979;
8. Chiș, Vasile, *Provocările pedagogiei contemporane*, Presa Universitară Clujeană, 2002;
9. Ciașu, Elena, Minculescu, Valeria, Mișu, Petruța, *Individualizarea învățării din perspectiva abordării interdisciplinare a activităților* în „Revista Învățământului Preșcolar”, nr.2, București, 2007;
10. Culea, Laurenția, Sesovici, Angela, Grama, Filoftea, Pletea, Mioara, Ionescu, Daniela, Anghel, Nicoleta, *Activitatea integrată din grădiniță-Ghid pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar*, Ed. Didactica Publishing House, București, 2008;
11. Cornea, Paul, *Introducere în teoria lecturii*, Ed. Polirom, Iași, 1998;
12. Dottrens, Robert, *A educa și a instrui*, E.D.P., București, 1970;
13. Drăgan, Ion, Nicola, Ioan, *Cercetarea psihopedagogică*, Tipomur, București 1995;
14. Dumitrana, Magdalena, *Educarea limbajului în învățământul preșcolar*, Editura

- Compania, București, 1999;
15. Goia, Vistian, *Literatura pentru copii și tineret-pentru institutori, învățători, educatoare*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2003;
 16. Hobjilă, Angelica, *Elemente de didactică a activităților de educarea a limbajului*, Institutul European, Iași, 2008;
 17. Ilica, Anton, Herlo, Dorin, *Comunicarea în educație*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2006;
 18. Ilica, Anton, *Comunicare și lectură*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2005;
 19. Ilica, Anton, Moș, Pavel, Moș, Ana, Ardelean, Adina, Ardelean, Alina, *Didactica limbii române și a lecturii*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2007;
 20. Ionescu, Miron, *Instrucție și educație-Paradigme, strategii, orientări, modele*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2003;
 21. Kelemen, Gabriela, *Abordarea interdisciplinară a limbajului oral în Didactica Învățământului Preșcolar*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2005;
 22. Kelemen, Gabriela, *Metodica activităților cultural-civice și recreative*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2009;
 23. Munteanu, Georgeta, Bolog, Elena, Goia, Vistian, *Literatura pentru copii-manual pentru liceele pedagogice de 2 ani*, E.D.P., București, 1973;
 24. Nicolescu, Viorel, *Dicționar de pedagogie*, E.D.P., București, 1979;
 25. Piaget, Jean, *Judecata morală la copil*, E.D.P., București, 1980;
 26. Piaget, Jean, *Psihologia Copilului*, Ed.Crișana, Oradea, 1967;
 27. Piaget, Jean, *Psihologia inteligenței*, Editura Științifică, București, 1965;
 28. Piaget, Jean, *Psihologie și pedagogie- răspunsurile marelui psiholog la problemele învățământului*, E.D.P., București, 1968;
 29. Popa, Silvia, *Comunicare și bibliotecă*, Universitatea Transilvania, Brașov, 2002;
 30. Popescu, Ion, *Lectura elevilor: constatări, opinii, sugestii*, E.D.P., București, 1963;
 31. Preda, Viorica, *Copilul și grădinița*, Editura MetoDidact, București, 2000;
 32. Rafailă, Elena, Popescu, Eugenia, *Pedagogie preșcolară-Didactica-manual pentru*

- clasa a XI-a, școli normale, specialitatea educatoare, E.D.P., București, 1996;
33. Sârghie, Anca, *Lectura și studiul: introducere în psihopedagogia lecturii*, EDP, București, 1983;
 34. Schifirnet, Constantin, *Lectura și biblioteca publică*, raport de cercetare, Institutul Național de Cercetare, București, 1999;
 35. Stanca, Radu, *Problema cititului la preșcolari*, E.D.P., București, 2001;
 36. Șchiopu, Ursula, *Psihologia copilului*, E.D.P., București, 1967;
 37. Șchiopu, Ursula, Verza, Emil, *Psihologia vârstelor*, E.D.P., București, 1981;
 38. Șincan, Eugenia, Gheorghe, Alexandru, *Lecturi literare pentru ciclul primar-îndrumător metodic pentru învățători, părinți și elevi*, vol.I-IV, Editura Gheorghe Alexandru, Craiova, 1993;
 39. Trancă, Dumitru, *Biblioteca copiilor noștri*, E.D.P., București, 1969;
 40. Verza, Emil, *Psihologia vârstelor*, Editura Hyperion XXI, București, 1993;
 41. Voiculescu, Elisabeta, *Pedagogie preșcolară*, Editura Polirom, Iași, 2000;
 42. Voiculescu, Elisabeta, *Pedagogie preșcolară-Ediția a doua revizuită*, Ed.Aramis, București, 2003.

